

Riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ekonomiskt bistånd

Individ- och familjeomsorg

Beslutsdatum:	2019-04-29	Dokumenttyp:	Riktlinjer
Beslutad av:	Arbetsmarknads- och socialnämnden	Dokumentägare:	Sektorchef
Diarienummer:	2019/ASN 0064	Giltighetstid:	Tills vidare

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
1.1	Riktlinjernas syfte och tillämpning	6
1.2	Styrdokument.....	9
2	Allmänt om uppdraget	12
2.1	Hjälp till självförsörjning.....	12
2.2	Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd	14
2.3	Nödprövning och akut bistånd.....	14
2.4	Noggrannhet vid handläggningen	16
2.5	Förebygga felaktiga utbetalningar.....	16
3	Försörjningsstöd.....	18
3.1	Riksnorm	18
3.2	Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad	21
3.3	Hemförsäkring.....	25
3.4	Hushållsel	26
3.5	Utlandsvistelse	26
3.6	Vistelse på institution	26
4	Bistånd till livsföring i övrigt.....	28
4.1	Barnomsorg.....	28
4.2	Begravningskostnad.....	28
4.3	Diskmaskin.....	29
4.4	Flyttkostnader	29
4.5	Fritidsaktiviteter för barn och ungdomar.....	30
4.6	Färdtjänstavgift.....	30
4.7	Glasögon eller kontaktlinser.....	30
4.8	Hemtjänstavgift	31
4.9	Hemutrustning.....	31
4.10	Juridiska kostnader och avgifter	33
4.11	Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet.....	33
4.12	Köavgifter	34

4.13	Läkarvård och medicinkostnad.....	34
4.14	Magasineringskostnad	35
4.15	Psykoterapikostnader.....	35
4.16	Resor	35
4.17	Reparationskostnader	36
4.18	Skolkort – SL	37
4.19	Skulder	37
4.20	Spädbarnsutrustning	38
4.21	Tandvård	38
4.22	Tekniska hjälpmedel	39
4.23	Telefonabonnemang.....	40
4.24	Tvättmaskin	40
5	Olika grupperns rätt till försörjningsstöd	41
5.1	Sammanfattat om socialtjänstens möjligheter att ställa krav	41
5.2	Handläggning av bistånd till arbetslösa	42
5.3	Studerande.....	47
5.4	Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende.....	49
5.5	Personer 65 år och äldre	50
5.6	Företagare eller personer med fria yrken.....	50
5.7	Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård.....	50
5.8	Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten	53
5.9	Utländska medborgare	53
5.10	Värnpliktiga.....	60
6	Anvisningar för handläggningen	61
6.1	Allmänt	61
6.2	Ansökan.....	63
6.3	Tolk	63
6.4	Information.....	63
6.5	Dokumentation	64
6.6	Kontroller.....	65
6.7	Inkomstberäkning	67

6.8	Tillgångar.....	71
6.9	Utgifter.....	72
6.10	Beslut som löper över flera månader	73
6.11	Hushållstyper	73
6.12	Avslagsbeslut och överklagande	75
6.13	Återkrav och återsökning av beviljat ekonomiskt bistånd.....	76
6.14	Anmälan vid misstänkt bidragsbrott.....	82
6.15	Ref. litteratur	82

Senast reviderad:	
Reviderad med anledning av:	

1 Inledning

1.1 Riktlinjernas syfte och tillämpning

Detta dokument innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Riktlinjerna ska samtidigt ge stöd och vägledning för arbetet.

Enligt socialtjänstlagen ska en individuell behovsprövning alltid göras och om sakliga skäl föreligger motiverar detta avsteg från riktlinjerna. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation med hela kommunen som jämförelseunderlag. Även de krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar.

Ny lagstiftning och rättsliga utslag i domstol finns inte kontinuerligt inarbetade i riktlinjerna men måste fortlöpande beaktas.

1.1.1 Utgångspunkter för arbetet

Reglerna i socialtjänstlagen innebär att var och en i första hand är skyldig att själv försöka tillgodose sitt behov och att det ekonomiska biståndet ska vara en tillfällig hjälp. Grunden är därför att den enskilde ska klara sin försörjning på egen hand genom lönearbete, inte genom ekonomiskt bistånd. Arbete gör den enskilde delaktig i samhället och gör att individen bidrar till samhället vilket stärker självkänslan. Därför ska den som är arbetslös och söker försörjningsstöd erbjudas ett strukturerat stöd i att söka arbete för att på så sätt uppnå egen försörjning. Det är detta som menas med att biståndet ska utformas så att det stärker den enskildes resurser att leva ett självständigt liv.

Genom det ekonomiska biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I förarbeten till lagen sägs att nivån inte ska överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Vad som är skäliga kostnader när det gäller de dagliga levnadsomkostnaderna inom ramen för riksnormen finns angivet i lagen. Vad som kan anses vara skälig levnadsnivå utöver riksnormen anges i lagen och dessa riktlinjer. Det gäller såväl kostnader inom försörjningsstödet som övrigt ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt. Bidrag utöver norm ska utges restriktivt.

1.1.2 Barnperspektiv

I bidragshushåll där det finns barn och ungdomar ska deras situation alltid uppmärksammas. När beslut rör barn ska barnens bästa alltid beaktas och i ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid övervägas innan beslut fattas. Detta övervägande ska dokumenteras. Utgångspunkten är alltid att föräldrarna, inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser, har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet.

Hänsyn till barnets bästa

Att ta hänsyn till barnets bästa innebär att noga analysera vilka följder ett beslut kan få för barnet. I socialtjänstens utredningar som rör vuxna ska det alltid kartläggas om det finns barn med i bilden och hur barnet/barnen berörs. Det är viktigt att handläggaren ser på situationen både ur de vuxnas och ur barnets perspektiv, särskilt när det gäller familjer som har behov av ekonomiskt bistånd under en längre tid.

Då flera undersökningar har visat att det saknas ett barnperspektiv vid handläggningen av ekonomiskt bistånd har Socialstyrelsen studerat tillämpandet av barnperspektivet och föreslagit åtgärder för hur det kan förstärkas i handläggningen. Resultatet finns i rapporten *Beaktande av barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd – En fallstudie av tre socialförvaltningar* från 2015. Ett av Socialstyrelsens förslag för att stärka barnperspektivet är att övergå till att använda begreppet barnrättsperspektiv istället för barnperspektiv. Barnrättsperspektivet är ett tydligare begrepp som utgår från barnkonventionen och förordas av barnombudsmannen. För att bedöma om ett beslut är förenligt med ett barnrättsperspektiv utgår man från barnkonventionens fyra huvudprinciper som säger:

- att alla barn har samma rättigheter och lika värde,
- att barns bästa ska beaktas vid varje beslut som rör barn,
- att alla barn har rätt till liv och utveckling, samt
- att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och att få den respekterad.

Barnrättsperspektivet betonar barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter i frågor som rör barnet och att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till dess ålder och mognad.

Andra förslag som lyfts fram i Socialstyrelsens rapport, för att stärka barnperspektivet i handläggningen av ekonomiskt bistånd, är att handläggaren, vid ansökningar som rör barn, undersöker barnets situation genom samtal med föräldrarna eller med barnet själv. Detta ger ett bättre utgångsläge för beslut som grundar sig på barnets faktiska behov. Vidare behövs tydliga argument för beslut både om bifall eller avslag för att kunna avgöra om barnets bästa har beaktats vid ansökningar om bistånd riktade till barn. Det räcker således inte med att dokumentera att barnperspektivet har beaktats utan det ska i dokumentationen framgå vilka förslag till lösningar som har diskuterats och hur dessa har vägts mot varandra i en beslutssituation.

1.1.3 Kvinnofridsperspektiv och våld i nära relationer

I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i bidragshushållen i samband med mäns våld mot kvinnor i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld.

Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis placering i skyddat boende får kvinnans ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller ej. Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ska däremot behovsbedömningen kompletteras med en ekonomisk prövning, dvs. om kvinnan själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose hennes ekonomiska behov. I det akuta skedet är dock skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Att hänvisa till mannens försörjningsskyldighet är olämpligt i det akuta skedet.

Vid handläggning av ekonomiskt bistånd utgörs samhörigheten i Treserva av hushållet, dvs. både kvinnan och mannen, och i samband med familjevåld är det lämpligt att i stället lägga upp separata akter på kvinnan och mannen.

Som ett led i att stärka kvinnans situation ska utbetalning av försörjningsstöd som huvudregel göras till kvinnan i de fall då hushållet består av en man och en kvinna. I annat fall utbetalas biståndet till den person som är äldst.¹

. I riktlinjer för handläggning av ärenden gällande våld i nära relation, framgår bland annat att handläggare inom socialtjänsten ska samarbeta i ärenden som rör våld i nära relation. Arbetet ska bedrivas utifrån den enskildes perspektiv. Olika utredningar och insatser ska samordnas så att de inte motverkar varandra.

Socialtjänstens arbete avseende våld i nära relation regleras främst genom socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4).

1.1.4 Principer för handläggningen

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på människans resurser. Handläggning och beslut ska präglas av respekt för den enskilde. Det ska finnas personal tillgänglig för att svara på frågor eller göra en akut bedömning. Avgörande för väntetiden vid nybesök är hur angeläget behovet är. Lättillgänglig information om villkor och förutsättningar ska tillhandahållas.

En helhetsbedömning av den sökandes behov och förmåga ska alltid göras. Finns det behov av flera typer av bistånd är det förvaltningens sak att samordna allt bistånd som ges.

¹ Beslut i socialnämnden 2017-03-29, § 1020

1.1.5 Samverkan

I socialtjänstlagens 3 kap. 5 § framgår att socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.²

Väl utvecklad samverkan med andra myndigheter och samarbetsparter ska eftersträvas och ske utifrån den enskildes behov. Viktiga samverkansparter inom ekonomiskt bistånd är exempelvis Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och landstinget. Internt inom kommunen är samverkan med andra nämnder och samverkan mellan olika verksamheter/enheter inom den egna nämnden av särskild vikt.

Det är viktigt att uppmärksamma om den enskilde kan ha behov av stöd från flera aktörer och enheter och då samverka sinsemellan så att stödet kan tillgodoses. Till exempel kan den enskilde ha behov av olika former av bistånd eller stöd och insatser som inte handläggs på samma enhet.

1.1.6 Lagstiftning m.m.

De lagar som främst reglerar verksamheten är socialtjänstlagen (SoL), förvaltningslagen (FL), offentlighets- och sekretesslagen (OSL) och kommunallagen (KL). Dessutom omfattas regler i en rad andra lagar som bidragsbrottslagen, lagen om underrättelseskyldighet, äktenskapsbalken (ÄktB), sambolagen, föräldrabalken (FB), hälso- och sjukvårdslagen (HSL), socialförsäkringsbalken (SFB), m.fl.

Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov. I övrigt får en individuell prövning göras. Undantag kan alltid göras i akuta situationer eller för situationer när någon riskerar att hamna i nöd.

Vägledning kan även inhämtas från Socialstyrelsens Allmänna Råd och Socialstyrelsens Handbok för ekonomiskt bistånd. Vägledning kan också erhållas från prejudicerande domar som exempelvis kan sökas i någon rättsdatabas på internet.

1.2 Styrdokument

Styrdokument och överenskommelser finns på nationell, regional och kommunal nivå. Nedan anges styrdokument som är av särskild vikt vid handläggning av ärenden inom ekonomiskt bistånd.

² Lag (2012:776)

1.2.1 Delegationsordning

Enligt 7 kap 5-8 §§ § kommunallagen får en nämnd uppdra åt en anställd³ hos kommunen att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. Uppdrag inom arbetsmarknads- och socialnämndens verksamhetsområde regleras enligt nämndens delegationsordning. Beslut som fattas av delegat ska anmälas till nämnden eller nämndens utskott enligt vad som anges i delegationsordningen.

1.2.2 Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Som grund för verksamhetens systematiska kvalitetsarbete finns Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9). I ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete inom socialtjänstens verksamheter i Tyresö⁴ beskrivs hur verksamheten ska arbeta för att planera, leda, kontrollera, följa upp, utvärdera och förbättra verksamheten.

Ledningssystemet ska kvalitetssäkra processer, arbetssätt och rutiner för de tjänster som socialtjänstens verksamheter har till uppdrag att utföra (myndighetsutövning och utförande av insatser), oberoende av vem som är utförare. Ledningssystemet ska säkerställa att de lagar och föreskrifter som gäller för respektive verksamhetsområde inom socialtjänsten följs. Ledningssystemet beskriver även hur uppgifterna som ingår i arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten är fördelade i verksamheten.

1.2.3 Alkohol- och drogpolicy

Kommunfullmäktige antog den 15 december 2011, § 115, en alkohol- och drogpolicy. Syftet är att ange grundprinciper och inriktning för kommunens förebyggande arbete mot alkohol, tobak och andra droger.

1.2.4 Likabehandling

Tyresö kommuns verksamheter ska kännetecknas av ett respektfullt bemötande av alla människor oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Likabehandlingsperspektivet ska vägas in i alla beslutsprocesser i Tyresö kommun⁵.

1.2.5 Lex Sarah

Enligt 14 kap. 3 § socialtjänstlagen är den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten skyldig att genast rapportera om han/hon uppmärksammar eller får kännedom om ett

³ Samt även åt presidiet, ett utskott, en ledamot eller ersättare enligt 6 kap 37 § KL.

⁴ Fastställt av socialnämnden 2013-06-19, § 1057, reviderat 2017-12-20, § 1116, av arbetsmarknads- och socialnämnden 2019-xx-xx § x

⁵ Likabehandlingsplan 2016-2019 (antagen av kommunstyrelsen 2016-02-09).

missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får eller kan komma ifråga för insatser inom verksamheten. För detta finns särskilda riktlinjer och rutiner (se Intranätet, startsida, organisation, förvaltningen för liv och hälsa, lex Sarah). Se även Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) om Lex Sarah.

2 Allmänt om uppdraget

Arbetet med ekonomiskt bistånd är ett tvådelat uppdrag:

- Hjälpa människor att finna vägar till självförsörjning
- Pröva rätten till ekonomiskt bistånd under tiden

2.1 Hjälp till självförsörjning

Arbetslinjen ska gälla. Enskilda ska kunna försörja sig genom arbete och vid behov stöttas för att klara detta. Arbetslinjen innebär att individens förmågor sätts i fokus, snarare än oförmågor. Utgångspunkten är att människor både vill och kan ta ansvar för sin egen försörjning. Därför blir verksamhetens främsta uppgift att genom aktiva insatser och genom motivations- och förändringsarbete skapa förutsättningar för den enskilde att ta detta ansvar. Enskilda kan inte välja att leva på bidrag framför att ta ett arbete. Den som inte kan arbeta ska hänvisas till arbetsrehabiliterande insatser som kan leda till lämpligt arbete eller få hjälp och stöd att ansöka om andra ersättningar inom socialförsäkringssystemet.

Den enskilde ska hänvisas till relevanta insatser och ställas inför krav på motprestationer utifrån sina förutsättningar. Verksamma insatser ska i samarbete med andra myndigheter tillhandahållas både för att rehabilitera icke arbetsföra personer och för att stärka arbetsföra personers anställningsbarhet och återinträde på arbetsmarknaden. Det ska säkerställas att den enskilde tar del av lämpliga insatser som erbjuds i syfte att uppnå självförsörjning. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga.

De insatser som den enskilde ska hänvisas till är beroende av vilket hinder för självförsörjning den enskilde har. Förutsättningar ska skapas för den enskildes inflytande och delaktighet i planeringen där fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret och på den snabbaste vägen till egen försörjning. Detta innebär att individen kan få välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete.

Det är viktigt att familjer som är nyanlända till Sverige snabbt skaffar sig egen försörjning då forskning har visat att barn i familjer med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i bidragsmottagande familjer. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det särskilt viktigt att kvinnor erbjuds stöd och insatser i lika stor utsträckning som män.

2.1.1 Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den som har arbetsförmåga stå till arbetsmarknadens förfogande. Sammanfattat innebär detta att den enskilde är inskriven

på Arbetsförmedlingen, aktivt söker arbete samt vid behov deltar i arbetssökarverksamhet, praktik, av kommunen anordnad arbetsverksamhet, svenskundervisning eller annan lämplig insats.

För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är ett allvarligt missbruk och svår psykisk ohälsa. Personer som av socialtjänsten bedöms som att de av sociala eller medicinska skäl är förhindrade att arbeta har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska dessa personer medverka till planering i syfte att bli arbetsföra eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Sjuka personer som behöver försörjningsstöd ska kunna få samma insatser som sjuka med sjukpenning. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. För att arbetsoförmåga ska godkännas vid sjukdom ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i aktiviteter. Insatser ska erbjudas i samverkan med konsultläkare, vårdcentraler, försäkringskassa, och psykiatrimottagningar. Det är viktigt att personer med försörjningsstöd får samma rehabiliteringsmöjligheter som personer med sjukpenning. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsföra. Vid långvarig eller kronisk sjukdom som innebär arbetsoförmåga krävs medverkan till att erhålla ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

2.1.2 Avslag på ansökan om försörjningsstöd

Om den sökanden inte bedöms uppfylla förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd ska ansökan avslås. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd och föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär.

En bedömning ska alltid göras om det i det enskilda fallet föreligger en akut nödsituation. Den enskilde kan då ha rätt till reducerat försörjningsstöd, för exempelvis mat och hyra.

Ett avslagsbeslut innebär oftast att den sökandes livsvillkor påverkas, och även när försörjningsstödet avslås helt eller delvis bör alla lämpliga insatser och stöd till egenförsörjning sättas in.

2.2 Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning med krav på rättssäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar.

Prövningen av rätten till bistånd görs i flera steg och en individuell behovsprövning ska alltid göras.

Följande frågeställningar ska utredas:

- *Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?*

En bedömning ska göras av om den sökande kan anses uppfylla de krav som kan ställas på henne eller honom i syfte att uppnå självförsörjning.

- *Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?*

Annat sätt kan exempelvis vara genom försörjningsskyldiga, genom inkomster eller tillgångar, genom socialförsäkringsförmåner, studiestödsformer eller andra ersättningar. I vissa fall ska behovet tillgodoses genom andra huvudmän såsom Försäkringskassan, Landstinget, Migrationsverket eller Kriminalvården.

- *Vilket bistånd ska beviljas?*

Utöver riksnormen som fastställs av regeringen ska med utgångspunkt från lagen och kommunens riktlinjer en bedömning göras av vilket behov som föreligger, och vad som är en skälig levnadsnivå för den enskilde.

2.3 Nödprövning och akut bistånd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras om en sökande hävdar att nödsituation föreligger. Ekonomiskt bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning.

Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet, och deras situation ska särskilt uppmärksammas. Föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär och utgångspunkten att de som inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet.

I en akut situation kan det vara både angeläget och nödvändigt att bevilja bistånd i form av tillfälligt boende på hotell, vandrarhem eller härbärge.

Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning.

Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månadens transaktioner ska uppvisas.

Är tiden mycket knapp bör i vart fall följande överväganden göras: Är det

- En akut nödsituation?
- Finns barn i familjen?
- Finns sjukdom hos sökanden som skulle kunna förvärras om han eller hon inte får ekonomisk hjälp?
- Har sökanden medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?
- Känner sökanden till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?
- Kan sökanden få hjälp från underhållsskyldig?
- Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning?

Akut bistånd till hushåll som regelmässigt har inkomster över försörjningsstödsnivå ska prövas restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller om den sökande bedöms vara förhindrad att själv ta ansvar för sin ekonomi och sin livssituation.

Om behovet av akut bistånd är upprepat och det finns barn i hushållet ska särskilt uppmärksammas om behovet kan vara ett uttryck för att det kan finnas anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Tappad plånbok är i första hand en försäkringsfråga. Kopia på polisanmälan begärs in tillsammans med kontoöversikt och aktuella kontoutdrag. Endast nödprövning görs. Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om hur han eller hon i fortsättningen kan förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Om någon trots denna information tappar eller blir bestulen på sina pengar kan ansökan om bistånd avslås om det är uppenbart att fakta kring den beskrivna situationen inte är trovärdiga. Detta gäller även i andra fall då det är uppenbart att beskrivningen av en situation inte stämmer.

2.3.1 Personer som tillfälligt vistas i kommunen

En medellös person som tillfälligt vistas i kommunen kan i en akut situation beviljas bistånd till enkel biljett till hemkommun inom Norden. För beviljande av biljett hem krävs ansökan av den enskilde. Efter ansökan kan matpengar för en dag beviljas om ankomsten till bostadsorten infaller på kvällstid. Om hemresan kan påbörjas först nästa dag kan nattlogi beviljas efter särskild prövning. (Gällande utländska personer som tillfälligt vistas i kommunen, se avsnittet om Utländska medborgare under del 5.)

2.3.2 Personer som söker asyl

Personer som omfattas av LMA (lagen om mottagande av asylsökande m.fl.). har inte rätt till försörjningsstöd enligt SoL. Dessa personer har inte heller rätt till så kallat

nödbistånd av kommunen, eftersom sådant bistånd förutsätter att man har rätt till försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Högsta förvaltningsdomstolen har i en dom⁶ slagit fast att kommunen inte är skyldig att ge så kallat nödbistånd till den som får avslag på asylansökan och håller sig undan för att undgå avvisning. Domstolen slår fast att en person som håller sig undan ett avvisningsbeslut fortfarande omfattas av personkretsen i LMA. Detta gäller även om personen inte har rätt till bistånd enligt LMA.

Tyresö kommun tillämpar det arbetssätt som fastställs i domstolens avgörande.

2.4 Noggrannhet vid handläggningen

I uppdraget ingår även att aktivt arbeta för att motverka felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd genom noggrannhet vid handläggningen. Handläggningen ska präglas av tydlig information, grundliga kontroller och korrekt dokumentation och registrering i Tresa.

2.5 Förebygga felaktiga utbetalningar

Felaktiga utbetalningar kan uppkomma av olika orsaker. De kan uppstå till följd av att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter, genom att den sökande saknar kunskap om regelsystemet eller genom brister i ärendehantering. Felaktiga utbetalningar ska förebyggas genom tydlig information och vägledning till de sökande om vad som gäller samt genom noggranna kontroller före utbetalning.

Varje sökande ska ges tydlig information både om sin rätt till bistånd och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Sökanden ska också få information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden.

Att kontrollera de uppgifter som den sökande lämnar i samband med ansökan om bistånd ingår som en del i utredningen innan beslut fattas.

Uppgifter som alltid ska kontrolleras är identitet och medborgarskap, boende och vistelse, folkbokföring, vårdnadshavare för barn i hushållet. Dessutom ska kontroll av inkomster och tillgångar, exempelvis bilinnehav, och företag alltid göras. Utförliga riktlinjer för handläggningen återfinns i avsnitt 6.

Det mest kostnadseffektiva är att göra nödvändiga kontroller redan innan beslut om utbetalning fattas. Vissa omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar bör också särskilt uppmärksammas. Det gäller att den sökanden egentligen är

⁶ Högsta förvaltningsdomstolen mål nr 1527-1529-16, beslutsdatum 2017-06-05

sammanboende, att barn som uppges ingå i hushållet inte vistas i hushållet, att den sökande har inkomster av anställning eller svartarbete, undanhåller tillgångar eller samtidigt uppbär ekonomiskt bistånd i annan kommun.

I de fall den enskilde obehörigt fått ekonomiskt bistånd eller fått bistånd med för högt belopp ska biståndet alltid återkrävas när det är möjligt enligt lag. Felaktiga utbetalningar ska konsekvent utredas, beslut om återkrav fattas och återkraven ska följas upp samt ytterst drivas i domstol. Se vidare avsnitt 6.12 gällande återkrav.

Om det finns anledning att anta att ett bidragsbrott har begåtts i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd ska polisanmälan alltid göras och skadestånd yrkas. Enligt bidragsbrottslagen är kommunen skyldig att göra anmälan.

I samband med en brottsanmälan får ingen social hänsyn vägas in eller individuell bedömning göras för att motivera att anmälan inte görs. Däremot måste en uppsåtsbedömning alltid göras.

3 Försörjningsstöd

Försörjningsstöd definieras i 4 kap. 3 § SoL. Försörjningsstöd består av två delar, riksnorm och övrigt försörjningsstöd till skäliga kostnader för ett antal regelbundet återkommande behovsposter.

3.1 Riksnorm

Den del av försörjningsstödet som utgör den s.k. riksnormen omfattar sex budgetposter för vuxna och sju budgetposter för barn och ungdomar. Kostnaderna för de olika normposterna bygger på Konsumentverkets beräkningar av kostnaderna som respektive normpost är menad att täcka.

Följande poster ingår i normen:

- *Livsmedel*

Utgångspunkten är en näringsmässigt fullvärdig och varierad kost. Det förutsätts att all mat tillreds hemma. Vissa halvfabrikat ingår samt inköp av allt matbröd. Hänsyn har tagits till att ensamhushåll beräknas ha en något högre kostnad eftersom det kan bli dyrare med mindre förpackningar.

- *Kläder och skor*

Avser att täcka det vardagliga behovet av kläder och skor under hela året. Även kostnader för skoreparationer och viss kemptvätt ingår samt vissa tillbehör som paraply, armbandsur och väskor. Ryggsäckar för barn och skolungdomar ingår.

- *Lek och fritid*

Avser sådana aktiviteter som det är rimligt att alla får möjlighet till. Aktiviteterna gäller både inomhus och utomhus, viss motion och kultur. För äldre barn och vuxna ingår kostnader för att t.ex. gå på bio, lyssna på musik, läsa böcker, dansa eller gå på diskotek och besöka simhall. För yngre barn ingår leksaker, spel, pussel, böcker, biobesök m.m. I posten ingår också cykel, skidutrustning för längdåkning och skridskor. För yngre barn beräknas att cykel och skridskor köps begagnade.

- *Barn och ungdomsförsäkring*

Denna normpost ingår endast i normerna för barn och ungdom.

- *Hälsa och hygien*

Avser kostnader för den personliga hygien, t.ex. tvål, tandkräm, blöjor och mensskydd. Även produkter som t.ex. plåster och solskyddsmedel ingår. Kostnaderna omfattar även hårklippning. Kostnad för preventivmedel ingår inte.

- *Förbrukningsvaror*

Avser varor som behövs för rengöring av bostaden och vård och skötsel av kläder och skor, t.ex. disk- och tvättmedel, dammsugarpåsar, glödlampor och skokräm.

- *Dagstidning, telefon, mm.*

I denna post ingår kostnader för en helårsprenumeration på en dagstidning och kvartals- och samtalsavgift för telefon eller kostnad för mobiltelefon och mobiltelefonsamtal.

Posten omfattar också vissa kostnader för att skicka kort och brev. Kostnader för internetabonnemang och dator ingår inte.

3.1.1 Förhöjning av normen

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl kan försörjningsstödet enligt norm beräknas till en högre nivå. Det gäller när någon har förhöjda kostnader för en eller flera av de budgetposter som ingår i riksnormen och om dessa kostnader inte täcks av annan ersättning som handikappersättning, vårdbidrag eller underhåll.

Skäl som motiverar en förhöjning av normen framgår av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2013:1 och beskrivs nedan.

Socialnämnden bör beräkna kostnaderna enligt riksnormen till en högre nivå bland annat:

- om den enskilde av medicinska skäl har behov av dyrare kost,
- om den enskilde betalar avgift för skolmåltider,
- om den enskilde har höga livsmedelskostnader på grund av att kosten är inräknad i en avgift,
- om den enskilde på grund av funktionsnedsättning eller andra skäl har svårigheter att upprätthålla kontakten med andra människor eller delta i samhällslivet och därför har extra utgifter, för t.ex. telefon och tidningar eller fritidsaktiviteter, som inte täcks av annat särskilt stöd,
- om det är en förutsättning för att barn ska kunna delta i fritidsaktiviteter,
- om det är en förutsättning för att en förälder ska kunna ha umgänge eller kontakt med sitt barn i en rimlig omfattning och därför har extra utgifter för t.ex. lek och fritid samt telefon,
- om den enskilde har ett tillfälligt och visst behov av att köpa kläder och skor,
- om ett spädbarn saknar nödvändig klädutrustning
- om den enskilde har tillfälligt höga kostnader, t.ex. för livsmedel, kläder och skor eller telefon, som beror på att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott.

3.1.2 Minskning av normen

Kostnader kan också beräknas till en lägre nivå.

Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2013:1 framgår att socialnämnden bör beräkna kostnaderna enligt riksnormen till en lägre nivå bland annat:

- om den enskilde hamnat i en akut nödsituation och endast behöver tillfälligt ekonomiskt bistånd för att få möjlighet att reda upp den eller
- om den enskilde inte har vissa kostnader för poster som ingår i riksnormen eller dessa är lägre än riksnormen, t.ex. under vistelse i heldygnsvård.

3.1.3 Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar

Skälet till behov av särskild kost ska alltid styrkas med läkarintyg. Det ska framgå av intyget hur länge läkarens bedömning gäller. Tillägg görs enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar. Konsumentverket beräknar numera enbart merkostnader för glutenfri och mjölkproteinfri kost. Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader, ska möjligheten till handikappersättning undersökas.

Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas med merkostnaden om det inte står helt klart att näringstillskottet ersätter vanlig mat och inte innebär någon merkostnad.

3.1.4 Merkostnader för umgänge med barn

Avser kostnader för barn som i samband med umgänge med förälder tillfälligt är medlemmar i hushållet. Tillägget beviljas maximalt för *6 dagar per månad* och omfattar normposterna livsmedel, lek och fritid, hälsa och hygien och förbrukningsvaror.

Kostnader för umgängesperioder som överstiger 5 sammanhängande dygn eller totalt 6 dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna eller via att Försäkringskassan meddelas för reglering av underhållsstödet.

Rätten till umgänge ska kontrolleras och omfattningen framgå av dom, avtal eller intyg från boföräldern. Om umgänget varje månad är mer omfattande än 6 dagar eller om vårdnaden är gemensam ska den ekonomiska uppgörelsen mellan föräldrarna kontrolleras innan beslut.

Vid gemensam vårdnad när barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna och halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande förälderns normberäkning.

Beträffande resor i samband med umgänge med barn, se avsnittet om Resor under del 4. Bistånd till livsföring i övrigt.

3.2 Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad

Vid behov ska skälig kostnad för följande budgetposter ingå i försörjningsstödet. Vid tillfälligt behov av försörjningsstöd ska den sökandes tidigare och väntade inkomster beaktas vid behovsprövning av dessa budgetposter med undantag av boendekostnad.

3.2.1 Arbetsresor

SL-kort beviljas vid behov till alla som arbetar, söker arbete eller deltar i arbetsmarknadsåtgärd samt vid studier där man i övrigt bedömts berättigad till bistånd.

Om behov av regelbundna resor föreligger av andra skäl än arbetsrelaterade, såsom exempelvis behandling eller rehabilitering, ska det ändamålsregistreras som lokala resor. Beroende på hur frekvent behovet av resor är kan bidrag beviljas antingen till engångsbiljetter/reskassa eller till månadskort. Kostnaden för nödvändigt antal engångsbiljetter/reskassa ska jämföras med kostnaden för månadskort och det billigaste alternativet ska väljas.

3.2.2 Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Bistånd till avgift till fackförening eller arbetslöshetskassa ska beviljas med det belopp som gäller för den organisation den sökande tillhör. Den sökande ska dock innan beslut fattas uppmanas att undersöka och återkomma med besked om möjlighet till reducerad avgift.

3.2.3 Avgift vid sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat. Mellanskillnaden, patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm. Registreras som hälso- och sjukvård.

3.2.4 Boendekostnader

Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad och boendestandard ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Behovsprövningen ska omfatta både kostnad och bostadsstorlek.

För att förebygga uppkomsten av hyresskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökanden som huvudregel

styrka att föregående månads hyra är betald. Hembesök görs vid behov för att utreda boendesituationen vid oklara boendeförhållanden.

Hyresrätt

Ekonomiskt bistånd utgår till den faktiska boendekostnaden, förutom om bostaden är oskäligt stor eller dyr. Som vägledning för denna bedömning ska Försäkringskassans norm för genomsnittshyra för olika lägenhets- och hushållsstorlekar tillämpas. Möjlighet till individuella bedömningar ska finnas. Den genomsnittliga boendekostnaden får dock inte överskridas annat än om synnerliga skäl bedöms föreligga.

Avgift för parkeringsplats eller garage som ingår i hyran godtas inte. Inte heller avgift för medlemskap i hyresgästförening godtas. Kostnad för kabel-TV och andra tillval ska inte godtas utom i de fall då den sökande inte har kunnat styra tillvalet. Hyrestillägg för lägenhetsunderhåll som beställs under period då den sökande har bistånd ska inte godtas.

Tillsammans med boendekostnaden ska även prövas om storleken på bostaden är skälig. Vägledande boendestandard, köket oräknat, är ett rum per person, vuxen eller barn. Vid fler än ett barn ska en individuell bedömning ske, varvid det ska beaktas att barn med stigande ålder kan ha behov av möjlighet till avskildhet.

Om boendekostnaden bedöms vara oskälig och behovet av försörjningsstöd inte bedöms vara tillfälligt (högst tre månader) ska den sökande uppmanas sänka bostadskostnaden. När socialtjänsten ålägger en sökande att byta till ett billigare boende och talar om att man efter en viss tid inte längre kommer att acceptera den nuvarande boendekostnaden, innebär det ett förvaltningsrättsligt beslut som kan överklagas och därför ska en besvärshänvisning bifogas åläggandet.

Innan ett hushåll ställs inför kravet att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- Bostadens storlek i förhållande till familjemedlemmarnas antal.
- Sociala konsekvenser av en flyttning. Det gäller både barnfamiljer och ensamstående vuxna med sociala problem. För barnfamiljer måste beaktas konsekvenser för t.ex. skolgång, barnomsorg, socialt nätverk.
- Sökandens ålder och hälsotillstånd samt möjlighet att klara av en flyttning.
- Sökandens möjlighet att bli godkänd som hyresgäst vid byte p.g.a. exempelvis arbetslöshet, betalningsanmärkningar.
- Bostadens bytesvärde.
- Sökandens möjlighet att i framtiden med egna inkomster själv klara den höga hyran.

Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommer fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin bostadssituation ska skäligt rådrum ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt förbilliga boendekostnaden. Skäligt rådrum är 4 månader som kan förlängas om sökanden under denna tid påbörjat byte av bostaden. Om sökanden har oskäligt hög boendekostnad och bedöms kunna flytta men avstår från försök att sänka sin boendekostnad ska bistånd till hyran nedsättas i nivå med vad som ovan sägs om vägledande hyreskostnad.

Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående bistandsperiod och detta medför ökad boendekostnad ska detta ske i samråd med socialtjänsten. Om den biståndssökande flyttar till dyrare boende utan att samråda med socialtjänsten ska den tidigare lägre hyran beviljas.

Bostadsrätt eller villa

Bostadsrätt eller villa är en realiserbar tillgång om den genom försäljning kan ge inkomster till försörjningen. Detta gäller även om bostadsrätten förvärvats genom ombildning från hyresrätt till bostadsrätt. Om bistandsbehovet bedöms bli långvarigt, mer än 3 månader, utgör detta skäl för försäljning av bostaden. Krav ska då ställas på att bostaden lämnas till mäklare för försäljning.

I övrigt gäller vad som ovan sägs om hyreslägenheter beträffande skälig kostnad, krav på flyttning och överväganden i samband med det samt att besvärshänvisning ska lämnas. Som boendekostnad för bostadsrätt räknas månadsavgiften till bostadsrättsföreningen plus räntan på lån för lägenheten. I boendekostnad för villa ingår tillsammans med räntan eventuella kostnader för vatten, uppvärmning, sophämtning, försäkring och tomträttsavgäld.

Sökande med lån på bostad ska alltid söka skattejämkning för räntekostnaden. Inte i något fall ska amortering på lån räknas in i boendekostnaden då den utgör kapitalbildning.

Andrahandsboende

För andrahandsboende gäller samma regler beträffande skälig standard och kostnad samt krav på flyttning som vid förstahandskontrakt.

Ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt ska eftersträvas, men kan inte krävas. Ett skriftligt avtal mellan sökanden och förstahandshyresgästen ska alltid uppvisas. Detta bör innehålla överenskommelse om hyrestidens längd, ömsesidig uppsägningstid, hyrans storlek och vad som ingår i hyran. Lägenhetens adress ska framgå. Förstahandskontrakt eller hyresspecifikation ska begäras in, men kan inte uppställas som krav för rätt till försörjningsstöd.

Om andrahandskontraktet inte är godkänt av fastighetsägaren ska som huvudregel hembesök göras för att kontrollera kontraktets riktighet, att lägenheten existerar, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande bör vara folkbokförd på adressen.

Inneboenderum

Vad som anges i detta avsnitt gäller inte inneboende hos nära släkting eller delad bostad med någon typ av hushållsgemenskap. För att betraktas som ett separat hushåll i normberäkningssammanhang ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden.

Hyran för inneboenderum ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med hyresvärden. Den faktiska hyran ska beviljas om den inte är oskälig. Utgångspunkten är vad ett studentrum kostar och beviljas med maximalt 12 % av basbeloppet.

Vid inneboende i någon form ska hembesök som huvudregel göras för att kontrollera avtalets riktighet, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande bör vara folkbokförd på adressen.

Delad lägenhet

När syskon, nära släktingar eller kamrater delar lägenhet ska hushållsgemenskap förutsättas om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna vid inneboende.

Vid prövning av försörjningsstöd när sökanden delar lägenhet ska nettohyran delas på antal boende i lägenheten, inklusive barn.

Vuxet hemmaboende barn

Ungdom som avslutat skolgång men inte tidigare betalat hyresdel till föräldrarna

Huvudregeln är att bistånd till hyresdel inte ska beviljas. Undantag görs när den unge är medlem i en familj som har försörjningsstöd eller som annars skulle bli i behov av det, vilket kan bli aktuellt på grund av att förälders bostadsbidrag minskar eller dras in.

Hushåll endast med barn över 18 år

Inkomst av bostadsbidrag bortfaller när den unge fyller 18 år eller avslutar gymnasiet. Hyresdel för den unge kan beviljas med samma summa som det tidigare bostadsbidraget.

Hushåll med barn både under och över 18 år

Föräldrarna söker bostadsbidrag som barnfamilj. Försäkringskassan räknar ut en hyresdel som det vuxna barnet ska betala vilket minskar föräldrarnas hyra och bostadsbidrag. Bistånd till hyra kan beviljas med den summa som Försäkringskassan fastställt som hyresdel.

Ungdom/vuxet barn som tidigare betalt hyresdel till föräldrarna

Hyresdel beviljas om den sökande tidigare en period själv betalt hyresdel. Perioden ska inte ligga mer än tre månader bakåt i tiden och vara av minst tre månaders varaktighet. Hyresdel räknas ut enligt det beräkningssätt som Försäkringskassan använder:

- Köket läggs till antalet övriga rum multiplicerat med två. Hyresdelen fås när dubbla hyreskostnaden delas med denna summa. Exempel: Lägenheten är på 4 r.o.k. med 4 200 i hyra. Kök plus 2 x 4 rum = 9. Dubbel hyreskostnad = 8 400. Hyresdel: $8\,400/9 = 934$ kronor.

Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas tredjehandskontrakt, campingboende, hyra av stuga, husvagn eller båt, inneboende hos kamrat som bor i 2:a hand, hotell, etc. Bistånd till boendekostnader ska i dessa fall prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande har mycket stora svårigheter att få annat boende och socialtjänsten inte kan erbjuda något alternativ.

Ungdom under 21 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till boendekostnad inte beviljas om hyresavtalet tecknas under period då den sökande saknar inkomst och möjlighet att själv betala hyran. Undantag från huvudregeln kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flyttningen.

3.3 Hemförsäkring

Bistånd beviljas med faktisk kostnad till grundförsäkring. I de fall den sökande har års- eller halvårsinbetalningar ska denne uppmanas begära månadsinbetalningar.

Extra försäkringar såsom allrisk-, oturs- och hemplusförsäkring etc. ingår inte i vad som betecknas som grundförsäkring.

Alla som är folkbokförda på en adress täcks av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, t.ex. unga vuxna som bor kvar hemma hos föräldrarna eller syskon eller kamrater som delar lägenhet. Inneboende utgör undantag och ska uppmanas skaffa en egen hemförsäkring.

3.4 Hushållsel

Bistånd beviljas till faktisk skälig kostnad. Vid bedömning av skälig kostnad utöver den fasta kostnaden för hushållsel. Möjlighet till individuella bedömningar ska finnas.

Vissa elbolag erbjuder även telefoni och internetuppkoppling men kostnader för detta beviljas inte.

När vuxna som inte är gifta eller sambos delar lägenhet delas kostnaden på antal personer boende i bostaden. Den fasta avgiften för abonnemanget ska dock alltid lägenhetsinnehavaren stå för.

Övriga i hushållet kan beviljas bidrag till sin del av förbrukningen om de begär det. Kostnaden för förbrukningen delas då på antal personer, inkl. barn, i hushållet.

3.5 Utlandsvistelse

Huvudprincipen är att försörjningsstöd inte beviljas vid utlandsvistelse. Undantagsfall är bland annat en kortvarig resa som varken påverkar försörjningen eller försämrar möjligheterna till framtida försörjning i Sverige. Det kan undantagsvis också finnas rätt till bistånd under vistelse utomlands, om det exempelvis är nödvändigt i samband med sjukdom.

3.6 Vistelse på institution

Försörjningsstöd beviljas vid vistelse på institution eller i familjehem om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Institutionsnormen inkluderar fickpengar, klädnorm, eventuell avgift till fackförening eller A-kassa samt eventuella arbetsresor.

I vissa fall kan även kostnader för egen bostad under placeringstiden ingå i försörjningsstödet och beroende på vilken typ av placering som är beslutad kan egenavgift för kost och logi ingå.

3.6.1 Kostnader i samband med egen bostad

För personer som under placeringstiden har kvar sin bostad ingår även kostnader med anknytning till bostaden i försörjningsstödet. Dessa kostnader är hyra,

abonnemangskostnad hushållsel, abonnemangskostnad telefon och hemförsäkring. Bistånd till dessa kostnader beviljas efter sedvanlig prövning.

3.6.2 Fickpengar

Fickpengar beviljas vid vistelse på exempelvis behandlingshem eller sjukhus om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Fickpengar utgör 4 % av basbeloppet, motsvarande förbehållsbeloppet för pensionärer och innefattar kostnader för lek och fritid, hälsa och hygien, dagstidning, telefon samt kläder.

3.6.3 Egenavgift vid vård och behandling

Egenavgiften vid placering för vård och behandling av vuxna missbrukare i HVB och familjehem är densamma som vid sjukhusvård. Om personen inte har tillräckliga egna inkomster att betala avgiften med ska avgiften sättas ned eller efterges i samband med placeringsbeslutet.

Försörjningsstöd ska ej beviljas till egenavgift vid placering för vård och behandling.

3.6.4 Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende

Vid stöd och hjälpåtgärder i form av olika boenden ska den enskilde betala egenavgift för mat och logi. Till dessa boenden räknas till exempel inackorderingshem, arbetskooperativ, familjehem samt härbärgen eller andra korttidsboenden. Om den placerade saknar egna inkomster kan egenavgift för kost och logi beviljas i form av försörjningsstöd. Kostnader utöver egenavgiften ska betraktas som kostnad för omvårdnad och betalas via konto för vårdkostnader.

Vid boende på inackorderingshem samt kvinnojourer kan den del av egenavgiften som utgör boendekostnad ge rätt till bostadsbidrag.

4 Bistånd till livsföring i övrigt

I detta avsnitt ges riktlinjer för ändamål utöver försörjningsstödet som det enligt erfarenheten är vanligt att ansökan om ekonomiskt bistånd gäller. Ändamålen står i bokstavsordning.

Vissa av ändamålen ingår vanligtvis i en skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökanden i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. Det gäller löpande kostnader för läkarvård, medicin, barnomsorg och färdtjänst.

När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar. Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska alltid beaktas vid prövningen.

4.1 Barnomsorg

Bistånd till avgift för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg (årskurs F-3) och öppen fritidsverksamhet (årskurs 4-6) beviljas sökande som uppbär försörjningsstöd eller har inkomster i nivå med försörjningsstödet.

Detta gäller även enskilt anordnad verksamhet om avgiften är i nivå med kommunens. Kostnad för deltagande inklusive måltider vid fritidsklubbsverksamhet kan beviljas som en extra utgift inom ekonomiskt bistånd.

4.2 Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, dvs. föräldrars och efterlevande makars/registrerade partners, inkomster eller tillgångar. Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd. Hänsyn ska tas till tillgångar exempelvis i form av försäkringar. Begravningskostnader ska som huvudregel endast beviljas vid ansökan från dödsbodelägaren eller från den som är försörjningsskyldig för den avlidne.

Alla kända tillgångar som finns på dagen för dödsfallet avräknas direkt vid ansökan om begravningskostnad, även eventuell kommande skatteåterbäring. Som huvudregel ska kända inestående inkomster ej förskötteras utan sökanden får begära avbetalning hos begravningsbyrån. Återkrav ska upprättas mot tillgångar som kan visa sig senare.

För begravnning beviljas maximalt 50 % av gällande prisbasbelopp för skäliga faktiska kostnader som ska styrkas. Kostnadsposter som godkänns är:

- Grundtjänster från begravningsbyrå (riktvärde ca 35 % av basbeloppet), dvs. begravningsbyråns arvode, kista med enkel dekoration, bisättning (i bisättningen ingår normalt svepning och kistläggning, utkörning av kista till bårhus, bärare vid bisättning och transport av kistan till kyrkogårdsförvaltningens kapell) urna samt representant vid begravningen.
- Gravsten/ inskription på befintlig gravsten (riktvärde ca 15 % av basbeloppet)
Dödsannons (riktvärde 7 % av basbeloppet)
- Officiant vid borgerlig begravning

Bistånd beviljas ej för kostnader som tillgodoses inom ramen för begravningsavgiften, dvs. förvaring av kista hos kyrkogårdsförvaltningen, lokal med eller utan religiösa symboler för begravningsceremoni, kremering, gravöppning, gravplats för kista eller urna under 25 år, gravsättning, alternativt spridning eller nedgrävning av aska i minneslund, samt transport av kista från begravningsceremonin.

Rätten till bistånd omfattar kostnader som är nödvändiga för att begrava den avlidne på bostadsorten. Merkostnader för att begrava den avlidne på annan ort i eller utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd. Även om begravningen sker utomlands ska som huvudregel de faktiska kostnaderna styrkas. Kostnader som överstiger den kostnad som skulle ha beviljats om begravningen ägt rum på hemorten godtas ej.

Kostnader för hemtransport vid dödsfall utomlands beviljas inte. Om en svensk resenär avlider på utlandsresan är det antingen personens hem- eller reseförsäkring, eller de anhöriga, som får betala kostnaden för transport av den avlidna till Sverige. Om försäkring saknas och anhöriga inte har ekonomisk möjlighet att betala för hemtransport, ordnar ambassaden en enkel och värdig begravning utomlands.

4.3 Diskmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas endast om det finns ett medicinskt behov och behovet inte kan tillgodoses genom exempelvis handikappersättning.

4.4 Flyttkostnader

Bistånd kan beviljas till sökande som har försörjningsstöd eller inkomster i motsvarande nivå om behovet av att flytta är motiverat av hälsoskäl eller sociala omständigheter som att sökandens möjligheter att bli självförsörjande genom flytten skulle öka eller att flytten skulle medföra att sökandens boendekostnader skulle minska. I samband med flytt är det vanligt att det krävs en depositionsavgift för att få tillträde till den nya bostaden. Bistånd till detta kan beviljas med högst 50 % av basbeloppet.

Vid flytt till annan ort av arbetsmarknadsskäl ska även utredas om behovet kan tillgodoses genom bidrag från Arbetsförmedlingen.

Skälig kostnad beviljas för hyra av släpkärra eller mindre lastbil inklusive kostnader för bensin och försäkring mot uppvisande av kvitto. Vid mindre omfattande flytt kan istället bidrag till taxi vara ett billigare alternativ. Endast om särskilda skäl finns godtas anlitande av flyttfirma. Offert ska alltid begäras i förväg. Bistånd till kostnad för flyttning utanför Norden beviljas inte.

Bistånd kan även vid behov beviljas till kostnader för flyttning av abonnemang för telefon.

4.5 Fritidsaktiviteter för barn och ungdomar

Bistånd kan efter en individuell prövning beviljas för medlemsavgift eller annan kostnad avseende barn och ungdomars deltagande i exempelvis idrottsklubb eller förening, till familjer som uppbär försörjningsstöd. Biståndet kan beviljas om det bedöms motiverat och om det är en förutsättning för att barnet eller ungdomen ska kunna delta i organiserade fritidsaktiviteter.

4.6 Färdtjänstavgift

Bistånd till färdtjänst beviljas till maximalt ett månadsbelopp motsvarande ett SL-kort. Viktigt att notera är att personer som har sjukersättning eller handikappersättning kan vara berättigade till reducerat pris.

4.7 Glasögon eller kontaktlinser

Av Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd (2013:1) framgår att Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäliga kostnader för glasögon, om behovet styrks av en legitimerad optiker eller läkare. Nämnden bör godta skäliga kostnader för kontaktlinser, om linser är det enda alternativet och behovet styrks av en läkare.

Den sökande ska uppvisa kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad för bågar är högst 2 % av basbeloppet.

Bistånd till vanliga läsglasögon som är avsedda för personer med s.k. ålderssynthet beviljas ej. Behovet kan tillgodoses inom ramen för riksnormens post för hälsa och hygien.

Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas ej, om behovet inte är styrkt av läkarordination. Den extra kostnaden godtas om speciell slipning eller behandling är det enda alternativet för att korrigera sökandens synfel.

Kostnad för kontaktlinser godtas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt med läkarintyg.

Barn som behöver glasögon eller linser kan få bidrag till detta från landstinget.⁷ Bidraget ges till barn och ungdomar till och med 19 år som bedömts behöva glasögon och är folkbokförda i Stockholms län. Vårdnadshavaren ansöker om bidraget. Mer information finns på landstingets hemsida och i Lag (2016:35) om bidrag för glasögon till vissa barn och unga.

4.8 Hemtjänstavgift

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till kostnaden för hemtjänstavgift. Den enskilde ska alltid ha ett skäligt belopp kvar till sina utgifter efter det att hyra och hemtjänstavgift betalats, s.k. förbehållsbelopp.

4.9 Hemutrustning

Bistånd till löpande komplettering och reparation av befintlig hemutrustning beviljas vid behov till sökande med mer än 6 månaders behov av försörjningsstöd. Prövning av behovet ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå och vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig.

Bistånd till hemutrustning ska bedömas restriktivt och beviljas endast om det finns särskilda skäl eller om behovet är akut och inte kan tillgodoses på annat sätt. För att kunna bedöma behovet är det oftast nödvändigt att göra hembesök. Följande ska övervägas:

- Är behovet akut och nödvändigt för att sökanden med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
- Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?
- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?

⁷ Lag (2016:35) gällande bidrag för glasögon till vissa barn och unga. Lagen och en av regeringen beslutad förordning (2016:36) trädde i kraft 2016-03-01.

Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid provas i första hand.

När det gäller barnfamiljer ska beaktas om särskilt behov finns för barnen.

Flyktingar eller utländska medborgare som fått uppehållstillstånd p.g.a. anknytning till flykting, ska hänvisas att ansöka om hemutrustningslån hos CSN.

Prisnivån hos ett möbelvaruhus i Stockholm har använts som riktmärke vid fastställande av procentsatserna nedan. Utbudet av andrahandsaffärer kan rekommenderas som ett alternativ.

För barnfamiljer kan det även bli aktuellt med bistånd till möbler i vardagsrum. Biståndet avser i så fall sittplatser, bord, gardiner och matta och kan beviljas med 14 % av basbeloppet.

Hemutrustning beviljas personer som har tillfälligt behov av försörjningsstöd men inte kan vänta med inköp tills de har egen inkomst. Biståndet syftar till att den sökande ska kunna flytta in i en lägenhet och innefattar möbler till kök och sovrum samt husgeråd.

Hemutrustning består av säng, lampor, köksbord och köksstolar.

Beviljas för 1 vuxen med 8 % av basbeloppet, för 2 vuxna med 12 % av basbeloppet och med 3 % av basbeloppet per barn.

Husgeråd består av köksredskap, städartiklar, sängutrustning, handdukar etc.

Beviljas för 1 vuxen med 10 % av basbeloppet och för varje ytterligare person i hushållet med 4 % av basbeloppet.

4.9.1 Dator och internet

Som normal utrustning i hem räknas även TV, radio, samt dator med internetuppkoppling.⁸ Vid bedömning av behovet av dator med internetuppkoppling bör nämnden särskilt ta hänsyn till behoven hos barn och ungdomar som går i skolan.

Hushåll med barn i skolålder kan beviljas ekonomiskt bistånd till inköp av dator med max 6 procent av prisbasbeloppet, om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Biståndet kan även ges till hushåll med enbart vuxna efter en individuell prövning.

⁸ SOSFS 2013:1

Ekonomiskt bistånd till internetabonnemang motsvarande det billigaste alternativet kan också ges.

4.10 Juridiska kostnader och avgifter

4.10.1 Advokatkostnader

I vissa fall kan rättshjälp från staten beviljas om det finns behov av mer omfattande insatser av juridiskt ombud. Hjälpen prövas utifrån den enskildes ekonomi och är numera avsevärt begränsad.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas kostnad som tillkommer sökanden vid statlig rättshjälp om målet gäller familjerättsliga ärenden samt i övrigt till advokatkostnader vid hyrestvister om det av sociala skäl är mycket viktigt att en person får behålla sin bostad.

4.10.2 Avgifter

Huvudregeln är att bistånd till avgifter inte beviljas. Undantag kan göras för kostnader för identitetskort och i enskilda fall om det är viktigt att en äktenskapsskillnad eller bodelning genomförs.

Vid prövning av rätten till försörjningsstöd begär försörjningsstödsenheten varje månad in kontoutdrag från den sökande. Bankerna tar ut en kostnad för detta för personer som inte själva kan skriva ut dem från internetbanken. Mot uppvisande av kvitto beviljas den sökande motsvarande belopp.

Personer som är innehavare av bil uppmanas vid ansökan om försörjningsstöd att avyttra den antingen via försäljning eller genom skrotning. Bistånd till eventuell kostnad för skrotning kan beviljas mot uppvisande av skrotintyg.

Kostnader i samband med ansökan om svenskt medborgarskap beviljas inte. Kostnader för pass beviljas som huvudregel inte.

Migrationsverkets avgifter för ansökan om uppehålls- och/eller arbetstillstånd beviljas inte eftersom skyddsbehövande och sökande av humanitära skäl inte behöver betala för det. För asylsökande i Sverige och för make, make eller sambo samt barn under 18 år som vill återförenas med en utländsk medborgare som har fått uppehållstillstånd som skyddsbehövande eller av humanitära skäl tas ingen avgift ut. Flera stora medborgargrupper och vissa studerande är också undantagna från avgift.

4.11 Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

Extra bidrag till kläder och skor beviljas som huvudregel inte. Sökande som placeras för vård eller behandling kan vid akut behov av klädotrustning få bistånd till kläder och skor

inom försörjningsstödet ram utbetalt i en klumpsumma för 3 månader framåt, vilket därefter justeras med normposten för motsvarande tid.

I samband med att personer av olika skäl blivit av med sitt boende, exempelvis varit tvungen att lämna sin bostad p.g.a. hot, kan dock behov uppstå av extra bidrag till det mest nödvändiga i klädväg.

4.11.1 Behov av särskilda kläder eller skor

Här avses engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning eller då behov uppkommit i samband med praktik/arbete och där arbetsgivaren inte kan tillgodose detta behov. Alla normala utgifter för kläder och skor ingår i normen. Ansökan ska prövas utifrån detta och eventuellt bistånd endast ges till merkostnader.

4.12 Köavgifter

Kostnader för köavgift till Stockholms bostadsförmedling och avgifter till olika andrahandsförmedlingar ska som regel beviljas bostadssökande för att underlätta den enskildes möjligheter att få en egen bostad.

4.13 Läkarvård och medicinkostnad

Omfattar avgift vid läkarbesök och läkarföreskriven medicin och behandling som ingår i högkostnadsskyddet. Biståndet kan omfatta t.ex. besök hos distriktssköterska, sjukgymnast, psykolog eller annan öppenvårdsbehandling.

I huvudsak ska endast kostnader för av staten rabatterade läkemedel godkännas mot uppvisande av kvitto/receptspecifikation. Det förekommer dock att behov uppstår av läkemedel som inte omfattas av högkostnadsskyddet men där läkare gjort bedömningen att medicinen är nödvändig. Avgörande vid prövningen är om den enskilde har behov av bistånd för det sökta ändamålet för att vara tillförsäkrad en skälig levnadsnivå. Beviljande sker mot uppvisande av kvitto/receptspecifikation. Kostnad för faktureringsavgift godkänns ej.

Kostnaden för mammografikontroll kan beviljas mot uppvisande av kvitto.

Kostnaden för akutbesök på sjukhus gällande barn beviljas.

Kostnader för naprapatbehandling kan beviljas om behovet av naprapat är ordinerat av läkare om behovet inte kan tillgodoses genom någon behandling som omfattas av högkostnadsskyddet. Kostnader för naprapatbehandlingen kan beviljas för upp till sju behandlingar per år.

Personer som på grund av sjukdom är i behov av sjukresor och där behovet inte kan tillgodoses på annat sätt bör få detta tillgodosett. Bistånd till sjukresor kan beviljas mot uppvisande av skriftligt underlag.

4.14 Magasineringskostnad

Bistånd till kostnad för magasinering av bohag kan beviljas den som uppbär försörjningsstöd om den sökande inom 3 månader kommer att få en ny bostad. Beslutet ska tidsbegränsas och omprövas vid behov. Det är den enskilde som ska stå för kontraktet gentemot magasineringsfirman.

Bedömningen ska även grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasineringen överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

4.15 Psykoterapikostnader

Psykoterapi är sjukvårdshuvudmannens ansvar. Huvudprincipen är därför att bistånd till kostnad för psykoterapi inte ska beviljas. Den som söker sådant bistånd ska hänvisas till vårdcentral eller närmaste öppna psykiatriska mottagning.

4.16 Resor

4.16.1 Rekreationsresor

Huvudprincipen är att bistånd till rekreationsresor inte beviljas. För ensamstående vuxna ska biståndet prövas mycket restriktivt och endast ges när det finns mycket starka sociala eller medicinska skäl för en resa till anhörig i rehabiliterande syfte.

Rekreationsresa kan beviljas för barnfamiljer med särskilda behov som har försörjningsstöd och som inte beräknas få egna inkomster inom överskådlig tid. Behovet ska prövas utifrån barnets behov av miljöombyte. Bedömning ska även göras huruvida behovet av rekreation kan tillgodoses genom lek och fritidsposten i riksnormen. Nivån på det beviljade biståndet ska prövas utifrån vad barnfamiljer med låga inkomster i allmänhet har råd med.

4.16.2 Lägerverksamhet m.m. för barn

Med utgångspunkt från barns behov kan bistånd beviljas till kostnad för exempelvis lägerverksamhet, idrottsresor eller kollovistelse utanför skolans ram, utan att det finns särskilda sociala skäl om kostnaden är skälig. Biståndet ska reduceras med beloppet för matpengar för motsvarande antal dagar.

4.16.3 Resa till begravning

Bistånd kan beviljas för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farförälder och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd till.

4.16.4 Återföreningsresor

Bistånd till denna typ av resor beviljas inte. Ansökan ska prövas av Migrationsverket.

4.16.5 Resor i samband med umgänge med barn

Behovsprövningen ska innefatta:

- *Barnets* behov av umgänge.
- Båda föräldrarnas ekonomiska förutsättningar.
- Skäligheten av kostnaden för resan.

Båda föräldrarna har gemensamt ansvar för att barns behov av umgänge tillgodoses. Den förälder som barnet bor hos ska vara med och bekosta umgänget utifrån ekonomisk förmåga och vad som är skäligt i förhållande till båda föräldrarnas ekonomi. Den förälder som ska utöva umgänge har dock huvudansvaret för kostnaderna. Även barn med förälder som vistas i fängelse har rätt till umgänge med denne.

Om föräldrarna tillsammans inte har råd eller inte kunnat komma överens om hur reskostnaderna ska betalas, kan bistånd till kostnad för umgängesresa beviljas.

Reskostnaderna ska jämföras med vad en inkomsttagare i allmänhet har råd att bekosta, dock max två resor per månad som huvudregel inom Norden.

4.17 Reparationskostnader

Avser kostnader för reparation p.g.a. onormalt slitage eller skadegörelse i hyreslägenhet. Bistånd ska prövas mycket restriktivt och endast beviljas om kostnaden utgör ett hinder för den sökande att genomföra en flyttning. Det ska finnas medicinska och/eller sociala skäl till bostadsbytet.

Det uppstår ibland situationer där behovet av att byta lås till lägenheten blir akut. Detta kan handla om personer som är hotade eller p.g.a. förvirring och glömska tappat bort sina nycklar. Beslut om att bevilja bistånd till detta är mycket restriktivt och kan endast ske efter att alla andra möjligheter är uttömda.

4.18 Skolkort – SL

Skolkort hos SL för barn i grundskolan prövas och beviljas av skolan. Ekonomiskt bistånd till skolkort kan beviljas om skolan avslagit ansökan och om skolan ligger på sådant avstånd från hemmet att resor är nödvändiga. Vid flytt kan skolkort övergångsvis beviljas innan barnet hinner byta skola. Skolkort kan även beviljas barn som bor växelvis hos sina föräldrar.

Bistånd till SL-kort för gymnasieungdomar ska inte beviljas eftersom gymnasieelever i ungdomsgymnasiet vanligtvis erhåller SL-kort från skolan.

I annat fall kan behovet tillgodoses genom det extra tillägg till studiebidraget som gymnasieungdomar i familjer med låga inkomster har rätt till.

4.19 Skulder

Bistånd till skulder som avbetalning på studielån eller banklån, kontokortskulder, privata skulder, etc. samt böter och underhållstöd beviljas inte. Undantag ska endast göras om lån tagits för att undanröja en akut situation och där den sökande annars skulle ha beviljats bistånd. Om sökanden p.g.a. skulder har dålig kontroll över sin ekonomi ska han eller hon erbjudas hjälp av kommunens budgetrådgivare.

Undantag kan göras för hyresskuld/elskuld i följande fall:

- Skuld som uppstått under tid då sökanden av godtagbara skäl ej haft egna inkomster som räckt till hyra. Om ansökan hade gjorts när hyresskulden/elskulden uppkom hade han eller hon haft rätt till bistånd.
- Då de sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle bli för stora vid eventuell avhysning eller avstängning av el.
- För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna.
- Vid upprepade hyresskulder/elskulder ska restriktivare bedömning göras.

För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld/elskuld så långt det är möjligt följas upp. I samband med reglering av en hyresskuld/elskuld i en barnfamilj ska en arbetsplan för hur uppföljningen ska genomföras upprättas tillsammans med den sökande. Om behov finns ska personen/familjen erbjudas insats i form av förmedlingsmedel. Det kan också i vissa fall vara nödvändigt att hjälpa den sökande med byte av bostad för att förhindra uppkomsten av nya skulder. Viktigt att notera är att om någon person gått in som borgenär för den sökande så är den personen ansvarig för kostnaden.

Det ska särskilt uppmärksammas om hyresskulder/elskulder kan vara ett uttryck för brister i omsorgen från föräldrarnas sida och om det därmed finns anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Skuld för avgift för barnomsorg behandlas normalt som andra skulder. Den sökande har möjlighet att göra upp en avbetalningsplan med förvaltningen. Hotas ändå barnet av uppsägning från plats i förskoleverksamheten och det är viktigt att så inte sker ska ansvarig för förskoleverksamheten kontaktas. Har barnet av sociala skäl behov av platsen får den enligt skollagen och kommunens regelverk inte sägas upp.

4.20 Spädbarnsutrustning

Den som en längre tid haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen kan beviljas bistånd till del av eller full grundutrustning för spädbarn. Biståndet prövas utifrån det faktiska behovet och sökandens egna möjligheter att tillgodose detta.

Bistånd till hel spädbarnsutrustning beviljas med maximalt 10 % av basbeloppet och innefattar en grunduppsättning kläder, säng med sängutrustning och begagnad barnvagn. Kostnaden för barnvagn beräknas utgöra ungefär halva beloppet och kostnad för säng med utrustning ca en fjärdedel.

Bistånd till begagnad sittvagn kan beviljas om behovet inte kan tillgodoses genom försäljning av befintlig liggvagn.

4.21 Tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård.

4.21.1 Akut tandvård

Med akut tandvård avses ofrånkomligt behov av behandling vid värk, infektiösa tillstånd och traumaskador. Exempel på behandling kan vara tandutdragning, akut rotbehandling, temporära fyllningar, enstaka fyllningar för att undanröja värk samt proteser. Detta är behandling som oftast måste utföras omedelbart. Den får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det ska av tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut.

4.21.2 Nödvändig uppehållande tandvård

Vid längre tids beroende av försörjningsstöd kan även annan tandvård än akut beviljas om det är nödvändigt för att uppnå godtagbar tuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus och är en förutsättning för att fungera socialt och kunna arbeta.

Bistånd till nödvändig tandvård kan beviljas personer som under minst 1 år har haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen och som inte inom rimlig tid förväntas öka sina inkomster. Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivande från besök.

Följande ska beaktas vid ansökan om bistånd till tandvård:

- Omfattningen av tandvården och kostnaden ska jämföras med vad en låginkomsttagare har råd att kosta på sig.
- Behandlingen ska omfattas av statligt tandvårdsstöd enligt 1 kap 3 § lagen om statligt tandvårdsstöd. Att en föreslagen behandling omfattas av statligt tandvårdsstöd, eller godkänts i Försäkringskassans förhandsprövning, innebär dock inte att detta kan ligga till grund för om ekonomiskt bistånd enligt SoL ska beviljas till kostnaden eller ej.
- Folktandvårdens prislista för de åtgärder som debiteras ska vara vägledande. Tandvården ska utföras av tandläkare som är uppförd på Försäkringskassans förteckning.
- Kostnadsförslag ska infordras och innefatta kopia på eventuellt beslut på förhandsprövning av Försäkringskassan.
- Oberoende tandläkare ska konsulteras vid ansökningar om dyrare eller mer omfattande tandvård.
- En individuell bedömning ska även göras av den enskildes förmåga att sköta sin tandhygien, exempelvis i samband med missbruk.

Avgift för narkos eller annan motsvarande smärtlindring kan ingå i tandvårdskostnaden för personer med extrem tandvårdsrädsla. Denna ska vara styrkt med läkarintyg eller med resultatet av ett psykometriskt test som utvisar att en person uppfyller kriterierna för extrem tandvårdsrädsla.

Sökande som har egen inkomst över försörjningsstödsnivå men ändå söker bistånd till tandvårds-kostnad kan beviljas bistånd för nödvändig tandvård i vissa fall. Om kostnad och omfattning är skälig beviljas bistånd till den del av kostnaden som överstiger vad han eller hon själv kan betala med sitt normöverskott under 6 månader. I första hand ska den sökande dock hänvisas till avbetalning hos tandläkaren.

Ett beslut om bistånd till tandvård sträcker sig ofta över flera månader men ska alltid tidsbegränsas. Rätten till ekonomiskt bistånd ska prövas månad för månad och när beslut fattas som löper över flera månader ska en omprövningsklausul alltid skrivas in i beslutet. Tandvård som utförts före ansökan ska inte beviljas utan betraktas som en skuld.

4.22 Tekniska hjälpmedel

Bistånd beviljas efter sedvanlig ekonomisk prövning till egenavgiften för läkarföreskrivna hjälpmedel som t.ex. hörapparat, batterier, etc., om behovet inte kan tillgodoses via landstinget eller Försäkringskassan. Vad gäller rullstol, rullator och kryckor så tillhandahålls dessa av sjukvården.

4.23 Telefonabonnemang

Bistånd till öppning av nytt telefonabonnemang beviljas endast hushåll med styrkt behov av stationär telefon. Mobiltelefon med telefonkort kan jämföras med och utgöra ett billigare alternativ till fast installation. I följande fall kan behov av stationär telefon motiveras:

- Personer som på grund av ålder, sjukdom eller skada inte har förmåga att använda en mobiltelefon.
- Fast telefoni är en förutsättning för att läkarföreskrivna tekniska hjälpmedel, som exempelvis trygghetslarm, ska kunna installeras.

Kostnader för telefoninstallation på grund av intensivövervakning med fotboja ska inte beviljas då detta bekostas av kriminalvårdsmyndigheten.

Alla löpande kostnader för telefon ingår i riksnormen.

4.24 Tvättmaskin

Bistånd till inköp av tvättmaskin beviljas endast om det finns ett fysiskt eller psykiskt funktionshinder som är styrkt med läkarintyg, som gör det omöjligt att använda fastighetens tvättstuga. Behovet ska styrkas med läkarintyg. En förutsättning för biståndet är att behovet inte kan tillgodoses genom exempelvis handikappersättning, annan boende i hushållet eller genom hjälp i hemmet.

5 Olika gruppers rätt till försörjningsstöd

5.1 Sammanfattat om socialtjänstens möjligheter att ställa krav

Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ingår prövning av om behoven kan tillgodoses på annat sätt. Av förarbetena till lagen framgår att den enskilde är skyldig att efter förmåga bidra till sin försörjning. Detta innebär bland annat att socialtjänsten kan kräva att arbetslösa som söker ekonomiskt bistånd aktivt söker arbete och deltar i insatser som bedöms främja möjligheterna att få arbete.

Socialtjänsten kan även som en del i utredningen kräva att den enskilde deltar i praktik eller arbetsträning.

Kraven på en arbetslös biståndssökande person kan ingå som ett led i prövningen antingen jämlikt 4 kap 1 § SoL eller jämlikt 4 kap 4 och 5 §§ SoL. Det är viktigt att det i utredning och beslut klargörs vilka lagrum som tillämpas.

5.1.1 4 kap 1 § SoL

Socialtjänsten kan som huvudregel kräva att en arbetslös person står till arbetsmarknadens förfogande på heltid och att denne tar anvisat arbete. Den biståndssökande måste söka och ta varje lämpligt arbete. Ett arbete är enligt 11 § lagen om arbetslöshetsförsäkring lämpligt om

- skälig hänsyn tagits till den sökandes förutsättningar för arbetet och andra personliga förhållanden.
- anställningsförmåner är enligt kollektivavtal eller om sådant inte finns, i vart fall är skälig i förhållande till de förmåner arbetstagare med likvärdiga uppgifter får vid jämförliga företag och föreskrifter om förebyggande av ohälsa och olycksfall följs.
- arbetet inte hänför sig till arbetsplats där det råder arbetskonflikt till följd av stridsåtgärder.

På den som arbetar deltid kan krav ställas på heltidsarbete, om det är möjligt att få.

I kravet på den enskilde ingår också att denne deltar i insatser, exempelvis arbetsmarknads-utbildning, praktik eller arbetsrehabiliterande åtgärder för att höja sin kompetens och förbättra sina möjligheter att få ett arbete. Även grundutbildning i svenska och arbetssökarverksamheter räknas hit.

Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga.

De allmänna reglerna om möjligheten att ställa krav på biståndssökande kan inte i samma utsträckning användas för människor som har allvarliga missbruksproblem eller svår psykisk ohälsa. När det gäller personer som helt eller i stor utsträckning vägrar medverka i socialtjänstens arbete för att utarbeta en arbetsplan så kan detta dock utgöra grund för att reducera biståndet.

Den enskilde ska ges en noggrann information om kravens innebörd och vad som blir konsekvensen om kraven inte följs.

5.1.2 Kompetenshöjande insatser

Enligt 4 kap 4 § socialtjänstlagen ges möjlighet att ställa krav på alla som får försörjningsstöd och som inte fått fäste på arbetsmarknaden. Bestämmelsen gäller endast de som är mer långvarigt arbetslösa och som inte kan få lämplig arbetsmarknadsåtgärd och som inte heller bedöms kunna få någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd inom rimlig tid. Långvarig arbetslöshet kan leda till sådana problem att det utifrån individuella omständigheter bedöms innebära särskilda skäl för insatser.

Syftet med praktik eller andra kompetenshöjande åtgärder ska vara att förhindra passivisering i ett långvarigt biståndsberoende. Deltagandet ska vara ett led i en medveten strategi att närma sig arbetsmarknaden och krav på en viss aktivitet ska föregås av individuell bedömning av den enskildes behov och förmåga. Insatsen ska vara tidsbegränsad.

Om den sökande utan godtagbart skäl avböjer kompetenshöjande verksamhet eller uteblir från verksamheten kan försörjningsstöd avslås eller nedsättas enligt 4 kap. 5 § SoL. Beslut enligt 5 § går att överklaga med förvaltningsbesvär.

Individuell utformning

Den kompetenshöjande verksamheten ska vara individuellt utformad vilket innebär att socialnämnden inte kan kräva deltagande i sådan verksamhet från första dagen som bistånd beviljas. Den enskildes förutsättningar och behov måste först utredas. JO har konstaterat att socialnämnden inte kan anvisa en enskild till praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet innan ansökan om ekonomiskt bistånd har prövats och den enskildes behov av kompetenshöjande verksamhet är utredd.

5.2 Handläggning av bistånd till arbetslösa

Vid den första kontakten ska sökanden informeras om att aktivt söka arbete. Efter att sådan information givits ska den arbetssökande på ett trovärdigt sätt redogöra för de arbeten som han eller hon har sökt. Sökanden ska vara inskriven på Arbetsförmedlingen.

5.2.1 Att stå till arbetsmarknadens förfogande

Den som är arbetslös och bedöms som arbetsför ska stå till arbetsmarknadens förfogande och söka arbete aktivt. Detta innebär att vara anmäld på Arbetsförmedlingen och söka arbete inom pendlingsavstånd i hela Mälardalen.

Krav ska ställas på att den arbetslöse som saknar försörjning ska söka vilket arbete som helst som han eller hon anses kunna klara av. Det kan även gälla tillfälliga och mindre kvalificerade arbeten som den sökande omgående ska kunna ta. Med utgångspunkt från barnens bästa och utifrån kunskapen om att barn med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i bidragstagande familjer, kan det vara motiverat att även barnfamiljer flyttar för att föräldrarna ska kunna långsiktigt försörja sig genom arbete. Arbetets varaktighet och omfattning måste då övervägas, liksom konsekvenserna av en flytt för eventuella övriga familjemedlemmar.

Den som är arbetslös och söker försörjningsstöd ska erbjudas stöd i sitt arbetssökande genom strukturerade insatser från socialtjänsten för att öka anställningsbarheten. En utredning för att klargöra förutsättningarna för självförsörjning ska göras. Utifrån denna utredning görs en planering tillsammans med den enskilde och en tidsbegränsad arbetsplan ska upprättas.

Av arbetsplanen ska framgå vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Socialtjänsten ska verka för att den arbetslöse aktiverar egna resurser. För att nå ett gott resultat för den enskilde är det viktigt att krav kombineras med aktiva och stödjande insatser. I arbetet ska stöd- och motivationssamtal ingå men även en skyldighet för den arbetslöse att redovisa sitt arbetssökande.

Krav ska ställas på att den arbetslöse ska delta i arbetssökarverksamhet i enlighet med upprättad arbetsplan. Det är viktigt att den som deltar i arbetssökarverksamhet genom aktivt deltagande utnyttjar insatsens möjligheter. Erbjudandet innebär exempelvis att den arbetssökande får tillgång till datorer, handledare, coachning, svenskundervisning eller kompetenshöjande praktik.

Den som uppmanas att delta i arbetssökarverksamhet, praktikplats, arbetsträning eller sysselsättning ska delta i detta. Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven att stå till arbetsmarknadens förfogande, exempelvis genom att inte söka arbete eller genom att vägra delta i exempelvis arbetspraktik eller arbetssökarverksamhet, påverkar detta rätten till försörjningsstöd för hela hushållet. Detsamma gäller vid frånvaro från aktivitet utan dokumenterat giltigt skäl.

Vid frånvaro pga. sjukdom mer än sju dagar ska sjukdomen styrkas med läkarintyg. På motsvarande sätt ska sjukdom styrkas vid frånvaro för vård av sjukt barn. Skriftlig

dokumentation ska alltid uppvisas beträffande besök hos läkare eller myndighet som hindrar deltagande i arbetssökarverksamheten.

Ordinarie förskolas eventuella semesterstängning utgör inget hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande, eftersom föräldrarna alltid erbjuds plats på alternativ förskola.

Den som studerar på SFI efter introduktionsperioden då introduktionsersättning erhålls, betraktas och registreras som arbetslös. Svenskstudierarna är i dessa fall en av flera möjliga insatser för att öka den enskildes möjligheter till anställning. Samma krav på motprestationer ska ställas som för arbetslösa i övrigt enligt ovan, och den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete. (Se vidare om försörjningsstöd och SFI-studerande i stycke 5.3.3)

5.2.2 Vid uppsägning på egen begäran

Om den arbetslöse har blivit arbetslös på grund av att denne har sagt upp sig själv är huvudprincipen att försörjningsstöd inte ska kompensera för den avstängning från arbetslöshetsersättning som det medför att säga upp sig på egen begäran. Om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning inträder. Om den sökande åberopar att denne har haft synnerliga skäl för att säga upp sig ska denne alltid uppmanas att i första hand försöka få avstängningen från arbetslöshetsersättning hävd. En bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet.

För personer som har sagt upp sig på egen begäran men inte har rätt till arbetslöshetsersättning gäller motsvarande princip, dvs. om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning skulle ha inträtt om denne hade omfattats av sådan ersättning.

5.2.3 Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning

Barnet ska omgående anmälas till barnomsorgskön. Så snart det är praktiskt möjligt ska den hemmavarande föräldern ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Detta innebär att så snart barnomsorgsplats erbjuds ska den accepteras.

5.2.4 Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa

Bidragstagare som har ersättning från A-kassa eller Alfakassa riskerar att förlora denna ersättning om de deltar i kommunal aktivering. Det är olika regler som gäller beroende på vilken kassa det gäller. Arbetsförmedlingen kan efter bedömning i det enskilda fallet hänvisa till deltagande i av kommunen anordnad verksamhet.

5.2.5 Arbetslösa med barn i barnomsorg

För en familj som haft försörjningsstöd en längre period är det påfrestande för barnen att ständigt vara i barnomsorg utan samma möjlighet till ledighet och tid med föräldrarna som andra barn. För att barn som går på förskola/fritidshem ska få möjlighet till fyra veckors sammanhängande ledighet under perioden juni till augusti får föräldrar som har försörjningsstöd, efter en individuell prövning, möjlighet att stanna hemma med barnen.

Detta gäller:

- de som är arbetssökande,
- i de fall det inte finns en annan förälder hemma,
- i hushåll som har haft försörjningsstöd i minst tre månader sammanhängande under perioden innan.

Föräldern kvarstår under tiden som arbetssökande, men det finns inget krav på deltagande i sysselsättning/verksamhet vilket innebär att barnet/barnen inte behöver vara i barnomsorg. Om det finns två föräldrar till barnet/barnen som är arbetssökande bör den förälder som står närmast arbetsmarknaden behålla sin planering.

5.2.6 Arbetslösa med sociala och medicinska problem

Människor har i regel betydande resurser även då det finns problem av något slag. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa enligt ovan, ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är allvarligt missbruk, svår psykisk ohälsa eller dokumenterad arbetsoförmåga pga. sjukdom. Personer med denna problematik har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den enskilde medverka i planering i syfte att bli arbetsför eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Sjukskrivna

För att arbetsoförmåga vid sjukdom ska godkännas ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i arbetssökaraktiviteter, helt eller delvis. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Arbetslösa som är sjuka ska om det utifrån medicinsk utredning bedöms lämpligt erbjudas rehabiliterande insatser.

Insatser ska erbjudas i form av samverkan med konsultläkare, vårdcentral, psykiatrimottagning och försäkringskassa. Den som inte kan arbeta på grund av sjukdom ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller få hjälp och stöd att ansöka om sjukersättning.

Unga vuxna som har varit sjukskrivna mer än ett år bör få hjälp och stöd att undersöka möjligheten till aktivitetsersättning hos Försäkringskassan.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Arbetslösa som är sjukskrivna på deltid ska delta i arbetssökarverksamhet i förhållande till sjukskrivningens omfattning.

Personer med missbruksproblem

De allmänna reglerna om möjligheten att ställa krav på biståndssökande kan inte i samma utsträckning användas för människor som har allvarliga missbruksproblem. Vägrar dessa personer helt eller i stor utsträckning att medverka i socialtjänstens arbete för att utarbeta en planering eller att göra en utredning så kan detta dock utgöra grund för att reducera biståndet.

Socialtjänsten kan inte ställa krav på att en person med allvarligt missbruksproblem ska följa en viss behandlingsplan för att vara biståndsberättigad. Däremot kan det ställas krav på att personer som visserligen har pågående missbruk, men som inte visar att de av medicinska skäl är arbetsoförmögna, deltar i arbetssökarverksamhet som förutsättning för rätt till ekonomiskt bistånd.

Krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap 4 § SoL kan tillämpas på personer med lindrigare missbruksproblem men ska inte ersätta vård och behandling för missbruk. Däremot kan deltagandet vara förebyggande vid begynnande missbruk eller utgöra komplement till andra insatser mot missbruket. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling. Kravet på deltagande i en viss praktik eller arbetsträning ska alltid föregås av ett övervägande av om den enskildes medverkan vid en denna arbetsplats är lämplig.

När det gäller personer med påvisbart pågående missbruk kan försörjningsstödet reduceras om det är uppenbart att biståndet inte används till avsett ändamål.

Personer med psykisk ohälsa

När det gäller personer med svår psykisk ohälsa och beteendemässiga störningar måste socialtjänsten först utreda de grundläggande problemen innan socialtjänsten tar ställning till hur socialtjänsten på bästa sätt kan stärka den enskildes framtida försörjningsförmåga. I arbetet med personer med svår psykisk ohälsa är det oftast nödvändigt att samverka med andra enheter inom förvaltningen och med landstinget.

Liksom vad gäller personer med lindriga missbruksproblem kan socialtjänsten på personer med lindrigare psykiska problem ställa krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap 4 § SoL. Detta ska inte ersätta vård och behandling, men

insatserna kan vara ett komplement eller ett led i rehabilitering. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling.

5.3 Studerande

5.3.1 Vuxenstuderande

Utgångspunkten är att vuxenstuderande inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till försörjningsstöd.

Vuxenutbildning ska finansieras genom det statliga studiemedelssystemet eller med aktivitetsstöd via Arbetsförmedlingen. Försörjningsstöd ska som huvudregel inte beviljas som studiefinansiering för reguljär utbildning eftersom detta kan medföra en inlåsningsseffekt. Detta genom att utbildningen blir ett mål i sig och den enskilde förlorar fokus på det primära målet självförsörjning genom arbete. Det snabbaste sättet till egen försörjning innebär ibland att individen får välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete.

Försörjningsstöd ska inte beviljas vid annat än korta tidsbegränsade kurser inom ramen för de insatser som erbjuds arbetslösa, där den sökande samtidigt söker arbete. Den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete.

Om en person i undantagsfall, efter individuell behovsprövning, beviljas ekonomiskt stöd av socialtjänsten för vuxenstudier ska denne ändå alltid söka studiemedlets bidragsdel.

5.3.2 Grundvux

Personer som saknar grundskola har rätt att studera på grundskolenivå med försörjningsstöd.

5.3.3 Svenska för invandrare (SFI)

Vuxna som studerar svenska för invandrare (SFI) kan ha rätt till försörjningsstöd upp till och med kursnivå C, om det bedöms att studierna är en förutsättning för att öka möjligheterna till arbete och egen försörjning. Efter kursnivå C räknas man som fullt arbetsför/arbetssökande.

5.3.4 Kurslitteratur

Om ekonomiskt stöd ges av socialtjänsten för studier ingår även rimlig kostnad för böcker och annat studiematerial i biståndet.

5.3.5 Studerande som har familj

Försörjningsstöd beviljas som huvudregel inte under pågående studier. I familjer med två vuxna som båda saknar arbete, där den ena personen studerar med fullt studiemedel, dvs. uppbär lånedel, bidragsdel och eventuella tillägg, och den andra personen uppfyller förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd kan familjen beviljas försörjningsstöd som komplettering till studiemedlen. Den studerandes månadsinkomst räknas ut genom att det sammanlagda beviljade studiemedelsbeloppet fördelas på det antal studiemånader som terminen omfattar enligt studiemedelsbeslutet.

5.3.6 Studerande under studieuppehåll

Socialtjänsten ska begära att studerande som under studieuppehåll behöver försörjningsstöd ska delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

För att ha rätt till försörjningsstöd ska studerande kunna visa att de i god tid sökt feriearbete då inkomstbortfallet är en förutsebar situation som de kunnat planera inför.

Studiemedlen ska täcka levnadsomkostnaderna under terminerna t.o.m. den dag terminen slutar enligt studiemedelsbeslutet. Först därefter inträder rätt till försörjningsstöd. Högstudenter har inget uppehåll mellan hösttermin och vårtermin och ska därför inte beviljas försörjningsstöd för studieuppehåll då. För övriga studerande kan reducerat försörjningsstöd till matpengar beviljas för studieuppehållet över jul och nyår.

Inkomster från extraarbete som utbetalas under månaden innan studierna avslutas ska räknas som inkomst inför uträkning av behovet första biståndsmånaden.

5.3.7 Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrarna har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan till dess den unge fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlik grundutbildning.

För ungdom som fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under uppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan.

I de fall föräldrarna har försörjningsplikt ska ungdomen räknas in som barn i hushållet om det inte finns särskilda skäl för att ungdomen ska ha bistånd som eget hushåll.

För ungdomar som fyllt 18 år som i stället för gymnasiestudier väljer att börja läsa på SFI gäller samma regler som för övriga vuxna, och de ska hanteras som eget hushåll.

5.3.8 Ensamkommande studerande ungdomar 18-21 år med uppehållstillstånd

Ensamkommande studerande ungdomar 18-21 år som kommunen ansvarar för genom anvisning eller att den enskilde har ansökt om stöd, ska i första hand få sin ekonomiska försörjning tillgodosedd genom prövning av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § SoL.

De som studerar på gymnasienivå ska ansöka om studiebidrag/extra tillägg till studiebidrag hos CSN samt i förekommande fall bostadsbidrag. Studiebidrag, eventuella arbetsinkomster ska beaktas vid beräkning av försörjningsstöd. Huvudregeln är att dessa inkomster ska avräknas från normen för försörjningsstöd. I undantagsfall kan den särskilda så kallade jobbstimulansen vara tillämplig vid beräkning av försörjningsstödet.

Om ungdomen avslutar sina studier handläggs frågan om ekonomiskt bistånd utifrån att personen är vuxen. Vid eventuella studier efter 21 års ålder hänvisas till studiemedelssystemet och handläggningen av ekonomiskt bistånd följer samma riktlinjer som för andra vuxna.

Socialstyrelsens PM 2015-11-11 är vägledande.

5.4 Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende

Barn under 18 år som inte kan bo hemma utan måste erhålla boende genom socialtjänstens försorg utanför hemmet ska ha ett placeringsbeslut där även omsorgen om barnet tillgodoses genom placeringen. Barnets boende och omsorg tillgodoses i dessa fall annars av vårdnadshavaren. Kostnaderna för uppehållet ska då täckas av vårdkostnaden och inte genom försörjningsstöd.

5.4.1 Ungdomar över 18 år men under 21 år som placerats i stöd- eller träningsboende i Tyresö kommuns egna boenden genom individ- och familjeomsorgen

Ungdomar över 18 år men under 21 år som inte kan bo hemma kan få boende genom socialtjänstens försorg genom ett biståndsbeslut om stöd- eller träningsboende i kommunens egna boenden. I Tyresö kommun gäller för dessa ungdomar att upp till 21 års ålder kan ekonomiskt bistånd beviljas enligt 4 kap 2 § SoL utan att beslutet behöver föregås av en sådan ekonomisk utredning som normalt görs gällande försörjningsstöd. Det är i dessa fall rimligt att inte göra en sådan ekonomisk utredning, eftersom kommunen i någon mån tagit över vårdnadshavarnas försörjningsplikt då kommunen beslutade om placering i det särskilt boendet utanför hemmet. En utredning av

vårdnadshavares förmåga att bidra med underhållsstöd, ska redan ha utretts av barn- och ungdomsenheten vid placeringen.

5.5 Personer 65 år och äldre

Personer som är 65 år och äldre som ansöker om försörjningsstöd ska i första hand hänvisas till Pensionsmyndigheten för att ansöka om äldreförsörjningsstöd. Om försörjningsstöd beviljas i avvaktan på beslut hos Pensionsmyndigheten ska beslutet fattas som förskott på förmån.

5.6 Företagare eller personer med fria yrken

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till den som är egen företagare. Aktiebolag representerar en realiserbar tillgång liksom vissa handelsbolag och enskilda firmor.

En del enskilda firmor representerar ingen tillgång och bedriver i princip ingen verksamhet. I dessa fall ska den sökande avregistrera firman hos Bolagsverket och Patent- och registreringsverket, alternativt Skatteverket, skriva in sig på Arbetsförmedlingen och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande för att bli berättigad till ekonomiskt bistånd. Undantag kan göras:

- om det föreligger nöd.
- behovet av bistånd är högst 3 månader, därefter ger firman åter inkomster. Återkrav övervägs.
- företagaren har uppburit aktivitetsstöd från Arbetsförmedlingen under 6 månader och det finns utsikter att företaget ger inkomster inom 3 månader.
- verksamheten i firman ger en viss inkomst och den sökande bedöms inte vara möjlig att placera på lönearbetsmarknaden inom överskådlig tid.

Sökande med fria yrken såsom exempelvis konstnärer, författare, artister, och frilansarbetare har ofta F-skattsedel eftersom detta är ett krav från deras uppdragsgivare. Deras ansökan om försörjningsstöd eller annat ekonomiskt bistånd ska prövas på samma sätt som för andra hel- eller deltidsarbetslösa och samma krav på motprestationer ska ställas.

5.7 Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

För personer inskrivna inom kriminalvården ska kriminalvårdsmyndigheten svara för alla kostnader under verkställighetstiden. För hyra och andra kostnader förknippade med eventuell bostad gäller i vissa fall särskilda regler som beskrivs nedan. Sökandens möjlighet till inkomst från arbete inom kriminalvårdsanstalten ska alltid utredas innan ekonomiskt bistånd beviljas.

Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas fickpengar.

Personer som dömts till fängelsestraff har i princip rätt att omgående påbörja verkställigheten. Vid ansökan om försörjningsstöd i avvaktan fängelsestraff kan behovet tillgodoses genom att den sökande inställer sig hos kriminalvården.

I samband med avslutning av kriminalvård ligger ansvaret för bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen på folkbokföringskommunen under en övergångsperiod (se 16 kap. 2 § SoL). En rimlig övergångsperiod kan vara ca 1 månad. Därefter har vistelsekommunen ansvaret.

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt smittskyddslagen har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom socialtjänsten. Observera att dömda till rättspsykiatrisk vård har kvar rätten till sjukpenning, pension, bostadsbidrag, sjukersättning och aktivitetsersättning.

5.7.1 Hyreskostnad

Personer som är häktade har rätt till bistånd från socialtjänsten till hyra om inte behovet kan tillgodoses på annat sätt. En sedvanlig ekonomisk prövning ska alltid göras.

Personer som är dömda till kriminalvård kan i vissa fall beviljas bistånd till hyra under verkställighetstiden. Vägledande vid prövning ska vara den sökandes hyresförhållande, straffets längd, egen förmåga att betala hyran eller del av hyran, samt rehabiliteringsaspekten.

Vid vårdtid på högst 6 månader kan ekonomiskt bistånd till hyra beviljas om det är olämpligt eller omöjligt att hyra ut lägenheten i andra hand. I fall den sökande hyr andrahandslägenhet eller inneboenderum kan bistånd beviljas om hyresrätten kvarstår efter frigivning.

Om hyresavtal sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Denna kostnad bör ses i förhållande till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd i kombination med förvaring av en mindre del personligt lösöre.

Vid vårdtid som överstiger 6 månader ska den sökande försöka få sin lägenhet uthyrd i andra hand eftersom bostad efter frigivning är betydelsefull för fortsatt rehabilitering.

5.7.2 Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. Fotboja

Fotboja förekommer dels som påföljd vid korta straff och dels som ett led i frigivningsförberedelserna, s.k. IÖV-utsluss.

Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklient och har exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från A-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd från kommunen till sin försörjning under verkställigheten med fotboja. Om verkställigheten med fotboja upphävs och övergår till anstaltsvård gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader på grund av intensivövervakningen, såsom avgifter, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter, ska inte beviljas då dessa bekostas av kriminalvårdsmyndigheten.

Vid IÖV-utsluss är personen fortfarande inskrivna i anstalt och har inte rätt till ekonomiskt bistånd för sin försörjning, utan reglerna för inskrivna inom kriminalvården gäller.

5.7.3 Kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda får genomgå missbruksbehandling där kriminalvården och socialtjänsten upprättar en gemensam behandlingsplan. Kriminalvården har kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt dag för villkorlig frigivning vilket inträffar efter 2/3 av det alternativa fängelsestraffet.

Vid behandling på institution står kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren i samband med placeringen såsom fickpengar, drogkontroller, sjukvårdskostnader, resor, klädutrustning, fritids- och sportutrustning och hygienartiklar. I dessa fall ska försörjningsstöd inte beviljas.

Om behandlingen sker i öppenvård bekostar kriminalvården enbart den behandling och kontroll som följer av behandlingsplanen. Klientens behov av försörjningsstöd ska prövas av socialtjänsten.

Kontraktsvård är en påföljd och om klienten avbryter eller missköter den uppgjorda behandlingsplanen gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

5.7.4 Samhällstjänst

Samhällstjänst är en dom till skyddstillsyn med föreskrift att utföra oavlönat arbete hos ideella föreningar, organisationer eller kyrkor och är ett alternativ till fängelse.

Samhällstjänsten ska utföras under den dömdes fritid, t ex kvällar eller veckoslut, under kontroll av frivårdsmyndigheten. Den dömda kan behålla sitt ordinarie arbete eller studier eller vara aktivt arbetssökande. Det faktum att en bidragssökande person är

dömd till samhällstjänst ska inte påverka socialtjänstens krav på den sökande att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid, och t.ex. delta i praktik.

5.8 Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten

Personer som beviljas heldygnsvård eller behandling är berättigade till ekonomiskt bistånd på samma villkor som andra. Biståndet ska reduceras för kostnader den sökande inte har under vårdperioden. Gällande vilket bistånd som beviljas, se vidare under Försörjningsstöd, bistånd vid institutionsvistelse.

5.8.1 Reskostnader

Bistånd till resor i samband med institutionsvård, t.ex. för informationssamtal, in- och utskrivning på institutionen samt möten med socialsekreterare, ska betalas ur förvaltningens konto för vårdkostnader. Observera att vissa resor kan ingå i vårdavgiften, t.ex. resor till läkare eller tandläkare.

5.9 Utländska medborgare

En utländsk medborgare, med undantag från vissa EU-medborgare och deras anhöriga, får inte uppehålla sig i Sverige mer än tre månader från inresan utan att ha uppehållstillstånd. I de fall en biståndssökande vistats i landet mer än tre månader utan uppehållstillstånd och inte heller har ansökt om uppehållstillstånd, har kommunen underrättelseskyldighet till polisen enligt 7 kap. 1 § utlänningsförordningen. Skyldigheten inträder första gången en nämnd vidtar en åtgärd i ett ärende om socialtjänst. Underrättelseskyldigheten gäller inte personer som sökt men fått avslag på ansökan om uppehållstillstånd.

Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha uppehållstillstånd eller visum redan vid inresa.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat utomnordiskt land, ska denne dock ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte för medborgare i annat EU-land som själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt, exempelvis genom anställning i Sverige, se avsnitt nedan.

5.9.1 Med uppehållstillstånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige och som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Utländsk medborgare som söker ekonomiskt bistånd ska alltid kunna uppvisa gällande beslut om uppehålls- och arbetstillstånd.

Utländska medborgare med uppehållstillstånd för besök ska bedömas på samma sätt som utländska medborgare som befinner sig tillfälligt i landet. För utländsk medborgare

utan viseringsplikt krävs denna typ av uppehållstillstånd efter tre månaders vistelse i Sverige. Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha denna typ av uppehållstillstånd redan vid inresan.

Studenter ska inte beviljas ekonomiskt bistånd annat än i undantagsfall, i en akut nödsituation. Upphållstillståndet har beviljats under förutsättningen att försörjningen är tryggad under vistelsen i landet.

5.9.2 Utan uppehållstillstånd

Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t.ex. turister, affärsresande och säsongsarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna ge den enskilde matpengar samt en biljett hem.

Efter tre månaders vistelse i Sverige inträder kravet på uppehållstillstånd. Vänder sig personen till socialtjänsten efter mer än tre månader i landet och personen saknar uppehållstillstånd och har inte heller ansökt om uppehållstillstånd, är socialtjänsten enligt utlänningsförordningen skyldig att underrätta polismyndigheten. Skyldigheten inträder första gången en nämnd vidtar en åtgärd i ett ärende om socialtjänst, t.ex. registrerar en ansökan om ekonomiskt bistånd. Socialnämnden bör också uppmana personen att ta kontakt med Migrationsverket för att ansöka om ett uppehållstillstånd.

Ansöker personen inte om uppehållstillstånd kan det möjligen bli aktuellt med bistånd i avvaktan på avvisning eller utvisning.

Asylsökande

Asylsökande ska alltid hänvisas till Migrationsverket som beviljar bistånd i form av dagersättning enligt lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Detta gäller oavsett om den asylsökande vistas på förläggning eller hos släkting i kommunen. När det gäller nödbistånd se avsnitt 2.3.2.

5.9.3 EU-medborgare

Allmän orientering

För en EU-medborgare gäller särskilda regler som innebär att kravet på uppehållstillstånd enligt utlänningslagen inte gäller för dem under vissa förutsättningar. Bestämmelser om uppehållsrätt, som reglerar EU-medborgares rätt att vistas i landet, finns i utlänningslagen och utlänningsförordningen. Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Norge och Liechtenstein. Reglerna om

uppehållsrätt omfattar dock inte medborgare från Schweiz, för vilka tidigare regler om uppehållstillstånd fortfarande gäller.

Reglerna om uppehållsrätt är endast tillämpliga på sådana EU- medborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i och därigenom utnyttjar den fria rörligheten. Svenska medborgare räknas med andra ord inte som EU-medborgare i det här sammanhanget.

Med uppehållsrätt avses en rätt för EU-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd under vissa förutsättningar. EU-medborgaren har uppehållsrätt om han eller hon:

- är arbetstagare eller egen företagare i Sverige eller
- har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning eller
- är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkran om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och sina familjemedlemmar som gäller i Sverige eller
- har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige eller
- är familjemedlem till en EU-medborgare med uppehållsrätt i Sverige

Med familjemedlem avses make/maka eller sambo. Med familjemedlem avses vidare släkting i rakt nedstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är under 21 år eller är beroende av dem för sin försörjning. Slutligen avses även släkting i rakt uppstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är beroende av dem för sin försörjning. En registrerad partner jämställs med make. Det ska noteras att familjemedlemmar inte behöver vara EU-medborgare för att ha uppehållsrätt.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat utomnordiskt land, ska denne dock ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte för medborgare i annat EU-land som själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt, exempelvis genom anställning i Sverige.

En EU-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år har permanent uppehållsrätt.

Upphållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda.

Den underrättelseskyldighet till polisen som föreligger enligt 7 kap. 1 § utlänningsförordningen omfattar inte EU-medborgare med uppehållsrätt.

Registrering och ansökan om uppehållskort

En EU-medborgare som har uppehållsrätt och som avser att stanna i Sverige under längre tid än tre månader ska enligt utlänningslagen registrera sig hos Migrationsverket. Registreringsskyldigheten gäller dock inte arbetssökande. En EU-medborgares familjemedlem som inte är EU-medborgare ska ansöka om uppehållskort hos Migrationsverket senast tre månader efter ankomsten till Sverige. Ett bevis om registreringen och ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort utfärdas omedelbart. Uppehållskortet, som ska upprättas inom sex månader från ansökan, gäller i fem år från dagen för utfärdandet.

Ett bevis om registrering eller ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort kan användas av EU-medborgaren vid en biståndsansökan som en presumtion för att han eller hon vid registreringen/ ansökan uppfyllde kraven för uppehållsrätt som t.ex. arbetstagare. Viktigt att komma ihåg är att uppehållsrätten existerar oavsett om EU-medborgaren har registrerat sig eller inte. Han eller hon vistas alltså inte olagligt i Sverige vid utebliven registrering. Så länge EU-medborgaren uppfyller villkoren för uppehållsrätt har han eller hon uppehållsrätt. Av samma skäl kan givetvis ett bevis om registrering alternativt ett uppehållskort inte per automatik anses visa att förutsättningarna för uppehållsrätt fortfarande är uppfyllda. De visar endast att EU-medborgaren vid tiden för anmälan/ ansökan uppfyllde villkoren. Registreringen/ uppehållskortet utgör alltså endast en presumtion på uppfyllda krav men biståndshandläggaren måste alltid själv ta ställning i fråga om uppehållsrätt när den enskilde EU- medborgaren inkommer med en biståndsansökan.

Följden av registreringsförfarandet/ansökan hos Migrationsverket för den enskilde biståndshandläggaren blir främst att han eller hon kan begära att få se registreringen eller ansökan om uppehållskort för att ta reda på vilken avsikt EU-medborgaren har haft med sin vistelse i Sverige liksom på vilken grund han eller hon anser sig ha uppehållsrätt. Registreringen respektive ansökan påverkar inte EU-medborgarens eller familjemedlemmens rätt att vistas i landet och kan inte heller uppställas som ett krav för rätt till bistånd. Ytterligare en följd i sammanhanget är att respektive biståndshandläggare själv måste bedöma om en EU-medborgare vid tiden för ansökan om bistånd uppfyller villkoren för uppehållsrätt eller inte.

Utgångspunkten vid socialtjänstens handläggning är att en EU-medborgare som har uppehållsrätt i Sverige ska behandlas på samma sätt som svenska medborgare. Vilken kategori av personer med uppehållsrätt i Sverige en person hör till kan dock aktualisera

frågor som socialtjänsten därmed har att ta ställning till. I fråga om uppehållsrätt går det en tydlig skiljelinje mellan de EU-medborgare som är ekonomiskt aktiva och de som inte utövar någon ekonomisk verksamhet i Sverige. Detta påverkar i sin tur även rätten till bistånd. Förenklat kan man säga att arbetstagare, egenföretagare och arbetssökande anses som ekonomiskt aktiva medan t ex turister, studenter och pensionärer betraktas som ekonomiskt icke-aktiva. Vad gäller familjemedlemmar är deras rättsliga status avhängig av den person i familjen som på någon grund har uppehållskort.

Personer tillhörande kategorin ekonomiskt aktiva har en starkare rättslig ställning i fråga om uppehållsrätt och rätt till socialt bistånd än de EU-medborgare som inte är ekonomiskt aktiva.

Yrkesverksamma personer dvs. arbetstagare och egna företagare

- arbetet ska utföras åt annan
- personen ska vara under dennes arbetsledning och arbetet ska ske mot ersättning

Den breda tolkningen av kriterierna innebär att även den som arbetar åt någon som praktikant, lärling, hembiträde eller au pair anses som arbetstagare. En mycket låg ersättning är inte heller något hinder. Det avgörande är istället om det arbete som utförs kan anses vara sådant som normalt hör hemma på arbetsmarknaden. Olika former av deltidsarbete, tidsbegränsade anställningar och säsongarbeten är alltså normalt tillräckliga för att personen som utför dem ska anses som arbetstagare.

När anställningen upphör är utgångspunkten att personen förlorar sin ställning som arbetstagare. Enligt 3 a kap 1 § utlänningsförordningen finns dock vissa situationer där en person behåller sin uppehållsrätt som arbetstagare efter att anställningen har upphört. I dessa fall kvarstår rätten till likabehandling i fråga om socialt bistånd. Om arbetstagaren drabbas av tillfällig arbetsoförmåga på grund av sin sjukdom eller olycksfall behåller personen sin uppehållsrätt under tid som han eller hon inte kan arbeta. Vid ofrivillig arbetslöshet behåller en person status som arbetstagare om anställningen varat mer än ett år och personen i fråga har anmält sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen. Om anställningen redan från början varit tidsbegränsad till mindre än ett år och personen i fråga blir ofrivilligt arbetslös under denna period anmäler sig som arbetssökande kvarstår ställningen som arbetstagare i sex månader. Detta förutsätter att arbetstagaren kan visa intyg om anställning eller liknande. Om en EU-medborgare som arbetstagare vistas i Sverige har de samma rätt till ekonomiskt bistånd som svenska medborgare har.

Egen företagare

Egen företagare har i egenskap av ekonomiskt aktiva personer samma typ av rättigheter som arbetstagare. Egen företagare som är bosatta och verksamma i Sverige ska fullt ut likabehandlas när det gäller socialt bistånd. Som instrument för att fastställa status som egen företagare använder Migrationsverket vid registreringsförfarandet registreringsbevis för företaget eller F-skattesedel och i förekommande fall ytterligare dokumentation som exempelvis hyreskontrakt för nödvändiga lokaler, marknadsplan, fakturor och kvitton på utförda tjänster inköpt material etc. Om omständigheterna talar för att en EU-medborgare som tidigare har fått ett registreringsbevis som egen företagare inte längre bedriver någon verksamhet finns ingenting som hindrar socialtjänsten från att begära ett förnyat registreringsbevis från Migrationsverket om det behövs för att i fortsättningen kunna bedöma rätten till bistånd.

Arbetssökande

En EU-medborgare har vidare uppehållsrätt om han eller hon är arbetssökande i Sverige med verklig möjlighet att få anställning. Enligt EG-rättslig praxis har den arbetssökande i regel rätt att vistas 6 månader i medlemsstaten för att söka arbete. Samtidigt har EG-domstolen påpekat att om personen efter sex månader fortfarande söker arbete och har en reell möjlighet att få anställning kan han eller hon inte tvingas att lämna värdmedlemsstaten, jfr också 3 a kap 3 § punkten 2 utlänningslagen.

Kammarrätten i Jönköping har i ett fall tagit ställning till frågan om uppehållsrätt på grund av verklig möjlighet att få arbete i Sverige (se KR i Jönköping dom 3248- 07 den 27 september 2007). En polsk medborgare bedömdes ha en verklig möjlighet att få anställning i Sverige. I bedömningen togs hänsyn till att personen hade skrivit in sig som arbetssökande på Arbetsförmedlingen, deltagit i svenskundervisning samt deltog i av Arbetsförmedlingen ordnad praktik. Personen hade teknisk utbildning och arbetslivserfarenhet från industriarbete.

För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd ska utges.

Icke yrkesverksamma personer

Vidare har vissa studerande och personer, t.ex. pensionärer, som har tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och en heltäckande sjukförsäkring uppehållsrätt. Tanken är att personer som tillhör kategorin icke yrkesverksamma själva ska disponera över tillräckliga medel så att de inte blir en belastning för det sociala systemet i värdlandet. Upphållsrätten gäller så länge villkoren för uppehållsrätt är uppfyllda. Omvänt gäller att en person inte har uppehållsrätt om villkoren inte är uppfyllda. Med kravet på tillräckliga tillgångar menas att en EU-medborgare löpande har

tillgång till pengar så att de kan försörja sig utan att vara en belastning för det sociala biståndssystemet dvs. personens kontinuerliga försörjning ska vara tillgodosedd. Observera att det inte ställs några krav på att medlen för försörjning ska vara personens egna medan däremot att den enskilde verkligen disponerar över medlen eller att exempelvis löpande utbetalningar kommer att ske. Medlemsstaterna får enligt rörelsedirektivet inte heller fastställa något fast belopp som ska anses tillräckliga medel utan hänsyn ska tas till den berörda personens personliga omständigheter. Handlingar som styrker tillgångarna kan vara banktillgodohavanden, pensionsbevis eller andra handlingar som visar på en löpande inkomst. Om det är någon annan person som ställer tillgångarna till förfogande kan detta styrkas genom intyg samt uppgift om vilken inkomst eller vilka tillgångar den personen har.

En EU-medborgare, som lagligen vistas i Sverige vid biståndsbedömningen, ska i princip behandlas på samma sätt som en svensk medborgare under samma förutsättningar. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd ska utges.

EU-medborgares rätt till bistånd

En EU-medborgare som är arbetstagare i Sverige ska som nämnts fullt ut likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt SoL. För rätt till bistånd krävs dock att övriga krav enligt 4 kap. 1 § SoL är uppfyllda och det gäller alla familjemedlemmar i hushållet.

En arbetssökande EU-medborgare som bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning har rätt till bistånd på samma sätt som en svensk medborgare. Grundkraven är att en arbetssökande ska vara anmäld på Arbetsförmedlingen och vara villig att ta ett anvisat lämpligt arbete. Den arbetssökande ska aktivt söka arbete och vara beredd att ta arbete även utanför det yrkesområde där han eller hon tidigare arbetat. Det krävs också att den arbetssökande ska delta i verksamhet som anordnas inom ramen för arbetsmarknadspolitiken, såsom t.ex. Arbetsförmedlingens insatser, SFI och liknande insatser. En individuell prövning måste dock göras om bistånd ska utgå och i vilken omfattning. I bedömningen kan hänsyn tas till om den enskilde faktiskt har flyttat sitt egentliga bo och hemvist till Sverige och om den enskilde kan anses uppfylla kravet på att planera sin ekonomi. Om egentligt bo och hemvist inte är flyttat till Sverige och om personen bedöms befinna sig tillfälligt i Sverige kan bistånd begränsas till att avhjälpa en nödsituation. Till grund för en sådan begränsning ligger att en person normalt sett har större möjligheter till försörjning i sitt eget hemland. Om det inte finns någon försörjningskälla i hemlandet eller annan anknytningspunkt saknas och personen har för avsikt att flytta permanent till Sverige samt bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning, finns inte grund för att begränsa biståndet till enbart akuthjälp. Rätten till bistånd för dessa personer har dock hittills inte prövats av Regeringsrätten och därför är det osäkert hur långt kommunens yttersta ansvar sträcker sig.

En EU-medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t.ex. som turist eller affärsresande, och som inte har något arbete i Sverige och inte heller har för avsikt att arbeta i Sverige ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Kommunens yttersta ansvar enligt SoL skulle i det enskilda fallet kunna innebära att den enskilde beviljas bistånd till matpengar, logi samt en biljett hem.

Utredning och beslut gällande EU-medborgare

Följande frågeställningar ska utredas och dokumenteras:

Har den sökande uppehållsrätt?

- Om nej:

Sökanden har ej rätt till försörjningsstöd och ett avslagsbeslut ska fattas. Avslagsbeslutet ska innehålla en motivering till varför uppehållsrätt inte kan anses föreligga. Även om rätt till försörjningsstöd inte föreligger finns alltid rätt till bistånd om en akut nödsituation bedöms föreligga.

- Om ja:

Likabehandling gäller och nedanstående ska utredas i vanlig ordning gällande den sökande och dennes familj:

Är förutsättningarna för försörjningsstöd uppfyllda?

Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?

Vilket bistånd ska beviljas?

Akut nödsituation

Rätt till bistånd finns alltid i akuta nödsituationer. Vid dessa situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen. Ett avslag på en ansökan om bistånd får inte leda till att ett barn far illa.

5.10 Värnpliktiga

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas till värnpliktig och dennes familj då behovet ska tillgodoses genom de bidrag som utgår enligt familjebidragsförordningen. Detta bidrag söks genom Försäkringskassan.

6 Anvisningar för handläggningen

6.1 Allmänt

I detta avsnitt anges riktlinjer för ärendehandläggningen. Avsnittet innehåller definitioner av begrepp, regler för dokumentation, kontroller som ska utföras, hantering av inkomster och utgifter i olika situationer samt handläggningen av återkrav och misstänkt bidragsbrott.

Mer utförlig vägledning om ramarna för ärendehandläggning och dokumentation kan erhållas från Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”, 2014.

6.1.1 Samhörighet

Sammanboende, gifta eller registrerade partner utgör en ekonomisk enhet avseende ekonomiskt bistånd. I samhörigheten ingår enbart de vuxna i hushållet vilket innebär att barn och ungdomar som omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet inte registreras i socialregistret. Barnens personuppgifter ska dock matas in i Treserva för normberäkningens och statistikens skull.

6.1.2 Försörjningshinder och ändamål

I samband med att beslut fattas ska den sökandes försörjningshinder och ändamålet med det sökta biståndet registreras i enlighet med Socialstyrelsens kriterier.

Försörjningshindret anges för båda sammanboende vuxna i samhörigheten.

I de fall samhörigheten består av:

- en kvinna och en man så registreras alltid kvinnan som person 1.
- två kvinnor eller två män registreras alltid den äldsta som person 1.

Utbetalning av försörjningsstöd ska som huvudregel göras till kvinnan i hushållet.

6.1.3 Överklagade beslut

Alla överklagade beslut och resultatet av vart och ett av dessa ska registreras. Som huvudregel avslutas inte ett ärende innan beslut från domstolen har inkommit.

6.1.4 Företrädare

Ombud

Den enskilde har rätt att anlita ett ombud vid sina kontakter med myndigheter. Ett ombud kan vara den enskildes anhörige, närstående eller någon annan person. I de fall ett ombud inte är den enskildes legala företrädare ska en formell fullmakt undertecknas. En muntligt mottagen fullmakt ska alltid dokumenteras.

Anhörig/närstående

Sedan 1 juli 2017 behöver en anhörig inte längre ha en fullmakt för att kunna företräda en familjemedlem som uppenbart på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande inte längre har förmåga att ha hand om sina ekonomiska angelägenheter.⁹

Behörigheten gäller bara i ekonomiska angelägenheter för ordinära rättshandlingar med anknytning till den dagliga livsföringen. Anhörigbehörigheten gäller utan någon fullmakt. Om det finns god man, förvaltare eller framtidsfullmaktshavare har den företrädare framför anhörigbehörighet.

God man/förvaltare

God man/förvaltare behövs för personer som inte själva kan bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person.

En god man är endast ett biträde till den enskilde, som har kvar sin rättshandlingsförmåga. Detta betyder att gode mannen måste inhämta huvudmannens samtycke till alla större rättshandlingar utom de som berör den dagliga hushållningen. Saknar den enskilde förmåga att kunna ge sitt samtycke är gode mannen behörig att själv företa rättshandlingar inom ramen för sitt förordnande och för den enskildes bästa.

En förvaltare har, inom ramen för sitt förordnande, ensam behörighet att företa rättshandlingar för huvudmannens räkning utan att inhämta dennes samtycke.

Det är tingsrätten som på förslag från överförmyndarnämnden fattar beslut om anordnande, utökning, minskning eller upphävande av godmanskap och förvaltarskap. Överförmyndarnämnden fattar dock beslut om förordnande av ny god man/förvaltare om det blir aktuellt med byte av god man eller förvaltare. Handläggare och andra som i sin profession kommer i kontakt med, och på så vis har god kännedom om den enskilde, kan vara behjälpliga med social utredning.

Tyresö kommun har i samverkan med Botkyrka, Haninge, Huddinge och Nynäshamn en gemensam överförmyndarnämnd.

⁹ Föräldrabalken 17 kap

Framtidsfullmakt

Den som har fyllt 18 år och har förmåga att ha hand om sina angelägenheter får upprätta en framtidsfullmakt.¹⁰ En framtidsfullmakt är en fullmakt som en enskild kan ge åt en fysisk person att företräda honom eller henne för det fall han eller hon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser. En framtidsfullmakt ska vara skriftlig och får omfatta ekonomiska och personliga angelägenheter. Fullmakten träder i kraft när den enskildes situation är sådan som anges ovan. Det är fullmaktshavaren som ska bedöma om framtidsfullmakten har trätt i kraft. Detta gäller inte om det i fullmakten har bestämts att ikraftträdandet ska prövas av domstol eller fullmaktshavaren annars begär en sådan prövning.

6.2 Ansökan

Huvudregeln är att ansökningsblanketten ska användas men en skriftlig ansökan i annan form eller en muntlig ansökan gäller i princip också och ställning måste tas till varje ansökan. Det är viktigt att skilja mellan en ansökan och ett rådgivande samtal. Om förhållandet är oklart ska handläggaren kontrollera med den sökande om det föreligger en ansökan eller inte.

Om en ofullständig ansökan inkommer kontaktas den sökande för att klargöra vilka kompletterande uppgifter som behövs.

I de fall där handläggaren kommit fram till att sökanden saknar förmåga att fylla i en ansökan kan undantag göras och detta ska då tydligt dokumenteras. I sådant fall ska handläggaren själv, med den sökandes samtycke, inhämta alla relevanta uppgifterna enligt FL 9 § innan beslut fattas.

6.3 Tolk

När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad, ska myndigheten anlita tolk.¹¹

6.4 Information

Information som ges till sökande ska vara tydlig, lättbegriplig och tillgänglig för så många som möjligt. Information som riktar sig till särskilda grupper, såsom personer som inte behärskar svenska språket eller har en funktionsnedsättning, ska vara anpassade efter deras behov.

¹⁰ Från och med den 1 juli 2017 träder lag (2017:310) om framtidsfullmakter i kraft

¹¹ Förvaltningslagen, FL (2017:900) 13 §

För att förebygga att den sökande oavsiktligt gör fel vid ansökan ska varje sökande ges tydlig information både om sin rätt till bistånd, om kravet på motprestation och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Information ska även lämnas om handlägningsprocessen och de kontroller som görs.

Sökanden ska också få information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden samt om att lämnade uppgifter kommer att registreras i kommunens socialregister. Den sökande har då möjlighet att överväga om han eller hon ska avstå från att göra en ansökan.

Det är viktigt att informera den sökande om rättigheter och skyldigheter, exempelvis normer, krav, kontroller i samband med biståndsprövningen och att uppgifterna kommer att registreras i dataregister. Den sökande har då möjlighet att överväga om han eller hon ska avstå från att göra en ansökan.

6.5 Dokumentation

Socialtjänsten har skyldighet att dokumentera sin verksamhet. Särskilt viktigt är det i samband med myndighetsutövning. Den enskilde ska hållas underrättad om den dokumentation som förs om honom eller henne och rätten att ta del av all dokumentation. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska detta antecknas. Fördjupad vägledning kan erhållas från Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten” 2015.

I samband med att ett ärende aktualiseras ska en grundutredning alltid göras.

I ärenden som berör barn ska det i dokumentationen framgå vilka förslag till lösningar som har diskuterats och hur dessa har vägts mot varandra i en beslutssituation.

6.5.1 Journalanteckningar

Journalanteckningarna ska göra det möjligt att följa ärendets gång. Inkommen information och uppgifter av betydelse för bedömning och beslut ska dokumenteras liksom vilken information som lämnats till den sökande samt vilka överenskommelser som gjorts. Utgångspunkten är att anteckningarna ska innehålla tillräcklig och relevant information så att andra handläggare ska kunna handlägga ärendet utan att inkonsekvens eller missförstånd uppstår. Dessutom ska den sökande kunna ta del av anteckningarna.

6.5.2 Individuell plan enligt SoL och HSL, (SIP)

Av 2 kap. 7 § socialtjänstlagen och 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) HSL, framgår att kommunen tillsammans med landstinget utan dröjsmål ska upprätta en individuell plan om den enskilde har behov av insatser från både socialtjänsten och

landstinget, om kommunen eller landstinget bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda samt om den enskilde samtycker till att planen upprättas. Planen ska upprättas tillsammans med den enskilde när så är möjligt. Den enskildes närstående ska ges möjlighet att delta i planen om det är lämpligt och om den enskilde inte motsätter sig det.

Av planen ska det framgå:

- vilka insatser som behövs
- vilka insatser respektive huvudman ska svara för
- vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller landstinget
- vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen

Bestämmelsen omfattar såväl barn som vuxna som är i behov av en individuell plan för att få sina behov tillgodosedda.

6.6 Kontroller

För att motverka felaktiga utbetalningar ska de uppgifter som den sökande lämnar i sin ansökan alltid kontrolleras så långt det är möjligt.

Godkännande av att olika kontroller görs sker i huvudsak genom att den sökande undertecknat ansökningsblanketten. I vissa fall kan andra kontroller än de som godkänts på ansökningsblanketten behöva göras. Sådana kontroller ska godkännas av den sökande. Om den sökande har lämnat muntligt godkännande ska detta dokumenteras i journalanteckning.

Alla kontroller som görs och kontakter som tas i samband med en biståndsansökan ska ske med den sökandes samtycke. Om den sökande inte lämnar sitt godkännande måste socialtjänsten ta ställning till om beslutsunderlaget är tillräckligt eller inte. Om inte, kan beslut om att avslå ansökan fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar i utredningen.

Utgångspunkten är att den sökande ska visa att han eller hon har rätt till bistånd och ett stort ansvar kan läggas på den sökande att själv styrka sina uppgifter.

Utredningen i samband med nybesöket är central. Det som primärt måste kontrolleras är om den sökande kan anses tillhöra kommunen. Detta är särskilt viktigt när det gäller sökande som saknar egen bostad.

Följande kontroller ska alltid göras:

- Identitet
- Medborgarskap och uppehållstillstånd respektive uppehållsrätt

- Uppgifter om boende och vistelse
- Uppgifter om folkbokföring
- Hushållssammansättning
- Vårdnadshavare för barn boende i hushållet
- Tidigare aktualitet vid socialtjänst, och var?
- Inkomster
- Tillgångar
- Arbetssökande

6.6.1 Identitet och vistelse

Personuppgifter och uppgifter om boende kontrolleras i alla nya ärenden. Som legitimation godtas pass, svenskt körkort eller ID-kort från bank. Boende och vistelsetillhörighet kontrolleras genom folkbokföring, hyreskontrakt och aktuell hyresavi.

Om det inte är möjligt att kontrollera en persons boende eller vistelsetillhörighet på annat sätt ska hembesök göras. Huvudregeln är att hembesök ska göras om den sökande har andrahandskontrakt som inte är godkänt av fastighetsägaren eller är inneboende.

Om den sökande inte är folkbokförd på den adress som anges i ansökan, men uppger sig vara stadigvarande bosatt där, ska han eller hon uppmanas ändra folkbokföringsadress. Vid bedömning av den sökandes kommuntillhörighet ska utgångspunkten vara vistelsebegreppet. Som ledning för hur vistelsebegreppet ska tolkas hänvisas till Riktlinjerna för ärendehantering avseende hemlösa i Stockholms län, antagna av socialnämnden i Tyresö den 24 januari 2007.

6.6.2 Inkomster

Vid nybesök ska kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste tre månadernas transaktioner uppvisas liksom specifikationen till senaste preliminära deklarationen. Kontoutdrag ska därefter uppvisas varje månad

Om det framgår att en summa pengar satts in på något av sökandens konton är det upp till den sökande att visa att dessa pengar inte ökat den disponibla inkomsten eller avser ett inkomstslag som inte ska reducera biståndet. I annat fall ska den insatta summan som huvudregel betraktas som inkomst vid beräkningen. Kvarstående medel från tidigare beviljat bistånd ska dock inte betraktas som inkomst vid beräkningen, annat än i samband med en eventuell nödprövning.

Inkomster från arbetsgivare eller arbetslöshetsförsäkring ska styrkas genom uppvisande av besked där alla uppgifter om tillägg och avdrag redovisas. Vid alla ansökningar ska kontroll hos Försäkringskassan göras om eventuellt utbetalade försäkringsförmåner. När det gäller löpande ersättningar ska beslutsunderlag begäras in. I förekommande fall ska

även kontroll göras av om ansökan om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän pension gjorts samt om extra försäkringsförmåner utgår, t.ex. AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggspension/övriga avtalspensioner).

Även inkomster från utlandet ska kontrolleras så långt det är möjligt.

6.6.3 Tillgångar

Kontroll av eventuellt bilinnehav ska göras hos bilregistret i nya ärenden och därefter när så anses nödvändigt.

Eventuella olika tillgångar och värdet av dessa framgår inte längre av specifikationen till inkomstdeklarationen. Det framgår dock om det finns inkomster av kapital vilket indikerar att det finns bankmedel, aktier eller fonder. Eventuella ränteutgifter kan indikera innehav av bostadsrätt. Fastighetsinnehav framgår om den sökande var ägare till fastigheten den 1 januari inkomståret. Specifikationen till inkomstdeklarationen ska uppvisas vid nybesök och därefter årligen. För att kontrollera om det finns eller har funnits kontanta tillgångar, aktier eller dylikt ska den sökande visa aktuella kontoutdrag från bank eller utdrag från värdepapperscentralen.

För att kunna utreda eventuella tillgångar i utlandet tas kontakt med svenska ambassaden i respektive land för att inhämta uppgifter om möjligheter till kontroll av exempelvis fastighets- eller bostadsrättsinnehav.

6.7 Inkomstberäkning

Behov av försörjningsstöd beräknas i normalfallet så att normen läggs ihop med godkända tilläggsbelopp för hyra, hushållsel, hemförsäkring, arbetsresor och avgift för A-kassa eller fackföreningsavgift. På så sätt erhålls hushållets totala norm. Från denna avräknas hushållets alla inkomster månaden innan ansökningsmånaden.

Mellanskillnaden utgör hushållets behov av försörjningsstöd.

Avdrag för förskott på lön eller förmåner, exempelvis lunchkuponger, ska inte täckas med försörjningsstöd. Undantag kan göras i de fall utredningen visar att förskottet tagits på grund av omständigheter som normalt skulle ha beaktats vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd. Restriktiviteten inskränker inte socialtjänstens skyldighet att ge tillfälligt bistånd till livsuppehållet om annars en akut nödsituation skulle uppstå.

6.7.1 Beräkning av tid för kvalificering för jobbstimulans

Jobbstimulansen gäller alla som har fått ekonomiskt bistånd i form av försörjningsstöd minst sex månader i följd och som får arbete och arbetsinkomst eller ökar sin arbetsinkomst. Jobbstimulansen gäller alltså även om den enskilde har haft vissa

arbetsinkomster under sexmånadersperioden. Det finns inget krav på att den enskilde har fått försörjningsstödet från samma kommun under sexmånadersperioden.

När en enskild uppger arbetsinkomster behöver socialnämnden kontrollera om den enskilde är berättigad till jobbstimulansen. Det innebär kontroll av om den enskilde fram till den tidpunkten har fått försörjningsstöd sex månader i följd av den egna kommunen och/eller i en tidigare kommun. Den enskilde ska samtycka till att kontroll görs i en annan kommun (12 kap. 2 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Om den enskilde inte samtycker till kontrollen får nämnden besluta på de uppgifter som finns. (JO, beslut den 2 maj 2013, dnr 4815-2012).

Under kvalificeringsperioden för jobbstimulans ska den enskilde ha fått försörjningsstöd under en sammanhängande tid om sex månader. Socialstyrelsens slutsats är att ett avslag för en månad avbryter kvalificeringsperioden och en ny kvalificeringsperiod på sex månader påbörjas. Om avslaget överklagas och domstolen bedömer att den enskilde hade rätt till bistånd kan socialnämnden behöva justera beräkningarna.

Beräkning av tid med jobbstimulans

Jobbstimulansen i form av den särskilda beräkningsregeln gäller i 24 månader. Tiden ska vara sammanhängande. Även om den enskilde är självförsörjande under någon del av tvåårsperioden löper tiden för jobbstimulansen på under den påbörjade tvåårsperioden. Om den enskilde efter tvåårsperioden åter beviljas försörjningsstöd sex månader i följd gäller jobbstimulansen och den särskilda beräkningsregeln på nytt.

Beräkning av inkomster

Den särskilda beräkningsregeln innebär att 25 % av den enskildes nettoinkomst av arbete inte ska beaktas vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd, under perioden som omfattas av jobbstimulans. Det gäller både då den enskilde får arbete och om arbetsinkomsten ökar.

Jobbstimulansen ska dras av *innan* socialnämnden gör normberäkning för hushållet. Eftersom jobbstimulansen enbart är en beräkningsregel för inkomster saknar det betydelse vad den enskilde ansöker om. Det saknar även betydelse om den enskildes nettoinkomst, innan jobbstimulansen har dragits av, är högre än behovet av ekonomiskt bistånd vid ansökningstillfället.

Den särskilda beräkningsregeln gäller för inkomst av anställning. Regeln gäller inte för inkomster som träder i stället för eller grundas på inkomst av anställning, som till exempel aktivitetsstöd, aktivitetsersättning, sjukpenning, sjukersättning, föräldrapenning, pension eller livränta. Även inkomst av kapital eller näringslivsverksamhet eller

skadestånd är undantagna. Den särskilda beräkningsregeln gäller inte heller barns och skolorgdomars arbetsinkomster.

Beräkning om den enskilde sparar av inkomsterna

Jobbstimulansen innebär att det skapas ett utrymme för den enskilde att öka sin konsumtion eller att spara en del av sin inkomst. Om den enskilde väljer att spara inkomsten ska det inte påverka rätten till ekonomiskt bistånd under den tvåårsperiod som den särskilda beräkningsregeln gäller.

Beräkning när det finns mer än en vuxen i hushållet

Jobbstimulansen är personlig och gäller inte hushållet som helhet. Den särskilda beräkningsregeln gäller för den eller dem i hushållet som uppfyller kravet på att ha fått försörjningsstöd sex månader i följd. Om det finns mer än en vuxen person i hushållet behöver socialnämnden därför bedöma om personerna var för sig uppfyller villkoret för jobbstimulansen.

6.7.2 Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet

- Lön eller sjuklön från arbete
- Arbetslöshetsersättning
- Aktivitetsstöd
- Studiehjälp: studiebidrag, studiemedel
- Sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning
- Sjukersättning och aktivitetsersättning
- Pension, livränta
- Äldreförsörjningsstöd
- Hemvårdsbidrag eller hemsjukvårdsbidrag - räknas som inkomst för den person som mottar bidraget för utfört arbete
- Extra försäkringsförmåner t.ex. AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggspension/övriga avtalspensioner).
- Barnbidrag inklusive flerbarnstillägg
- Underhållsbidrag, underhållsstöd, efterlevandestöd
- Bostadsbidrag, BTP (bostadstillägg för pensionär), boendetillägg och boendebidrag
- Familjebidrag (vid värnplikt)
- Vårdbidrag, skattepliktig del (de merkostnader som Försäkringskassan godkännt utifrån barnets handikapp ska dock anses som en godtagbar utgift vid normberäkningen)
- Skatteåterbäring
- Räntor och utdelningar
- Utryckningsbidrag (värnplikt, kriminalvård)

- Avgångsvederlag
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ideell del för ”sveda och värk”
- Hyresdel från inneboende
- Etableringsersättning, etableringstillägg

Även andra former av inkomster som ska inräknas vid prövning av ekonomiskt bistånd kan förekomma.

Skatteåterbäring räknas inte som inkomst om den tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten utom för belopp som gäller böter eller skadestånd.

Om den enskilde riskerar att hamna i en nödsituation om skatteåterbäring som han eller hon inte haft tillgång till räknas som inkomst ska en nödprövning göras.

6.7.3 Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet

- Stipendier som är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera försörjningsstödet får göras från fall till fall.

6.7.4 Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet

- Handikappersättning
- Merkostnadsersättning vid vårdbidrag
- Extra tillägg till studiebidrag till gymnasiestuderande ungdomar
- Inackorderingstillägg vid gymnasiestudier på annan ort
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ekonomisk del avsett för särskilt ändamål som t.ex. ersättning för läkar- eller tandvårdsbehov som uppkommit av skadan.
- Fondmedel som utbetalats efter en social bedömning, t.ex. från FVO eller kommunen
- SFI-bonus

6.7.5 Överskjutande inkomst från tidigare månader

Huvudprincipen är att inkomster som överstiger hushållets behov enligt norm den ena månaden överförs som inkomst till nästkommande månad. Tillämpning av denna princip förutsätter dock att den sökande känner till kommunens beräkningsgrunder. För sökande som aldrig eller inte under lång tid varit i kontakt med socialtjänsten kan inte krävas att han eller hon i förväg ska planera och anpassa sin ekonomi efter gällande nivå på försörjningsstöd. En ansökan om ekonomiskt bistånd kan i denna situation inte kategoriskt avslås med hänvisning till ett norm-överskott som uppkommit genom summering av sökandens inkomster flera månader bakåt. Om det tidigare överskottet varit stort ska dock en särskild prövning göras.

Det bör påpekas att en person som vid sista inkomstillfället vet att han inte har sin försörjning tryggad framåt har ett eget ansvar att efter förmåga planera för de

nödvändigaste utgifterna. En person som exempelvis fått avgångsvederlag motsvarande sex månadslöner får anses ha ett eget ansvar att sörja för sin försörjning under motsvarande tid.

Vid nyansökan är det rimligt att titta på inkomster ett par månader tillbaka också av skälet att kunna göra en helhetsbedömning av sökandens ekonomiska situation.

Det är med hänsyn till eventuella överskott viktigt att de sökande kontinuerligt, men särskilt i början av kontakten, får information om regler för beräkning av försörjningsstöd och att i princip alla inkomster räknas, som exempelvis retroaktiva utbetalningar och överskjutande skatt. Har den sökande varit medveten om hur förvaltningen räknar i samband med prövning av försörjningsstöd kan ansökan avslås om han eller hon haft inkomst över eller i nivå med normen.

6.7.6 Arbetsinkomst för skolungdomar

Hemmavarande barns och skolungdomars inkomster av eget arbete ska enligt 4 kap 1a § SoL inte beaktas som inkomst till den del som understiger ett prisbasbelopp per kalenderår. Till skolungdomar räknas ungdomar under 21 år som studerar i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning.

Skolungdomar får till dess de avslutat sina gymnasiestudier, dock längst t.o.m. det år de fyller 21 år, ha feriearbete på sommaren utan att lönen påverkar familjens rätt till försörjningsstöd. Inkomst från kvälls- och helgarbete under terminerna som är av ringa omfattning ska inte heller räknas som inkomst vid behovsprövning för familjen.

6.8 Tillgångar

Alla realiserbara tillgångar ska användas för den enskildes försörjning innan han eller hon har rätt till bistånd. Med realiserbara tillgångar menas bankmedel, aktier eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, dyrbara konst- eller samlarföremål, etc. Eventuella tillgångar kan framgå av inkomstdeklaration eller hemförsäkringsbrev.

6.8.1 Bil

Om bilen är en förutsättning för att den sökande ska kunna ta sig till och från sitt arbete eller om den behövs i arbetet godtas bilinnehav. I övrigt kan bilinnehav godtas högst 1 månad om en avyttring ger överskott.

Om innehav av bil godtagits ska bistånd till kostnader för bilen inte beviljas.

Milersättning som utbetalas på lön räknas inte som inkomst då den ska täcka de faktiska driftskostnaderna för bilen.

6.8.2 Fritidshus

Ekonomiskt bistånd till personer som äger fastighet, eller andel av fastighet, bör i princip inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid som behövs för att sälja fastigheten, dock högst 3 månader. Fastigheten ska omgående lämnas till mäklare för försäljning. Om det finns särskilda skäl, fel säsong, tvist i samband med försäljning, etc., kan rådruum för försäljning förlängas. Biståndet ges med villkor om återbetalning. Även del i fritidshus ska räknas som realiserbar tillgång såvida det inte finns ett skrivet förbehåll som förhindrar försäljning.

6.8.3 Bankmedel, aktier, obligationer

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas sökande som har tillgångar i form av kontanta medel eller värdepapper.

6.8.4 Bosparande

Alla former av bosparande räknas som realiserbar tillgång. Undantag från denna princip kan göras när biståndsbehovet bedöms som kortvarigt, högst 3 månader, och den sökande saknar egen bostad. I dessa fall godtas inestående kapital i SKB:s bosparande eller liknande upp till den nivå som krävs för bibehållen kötid.

6.8.5 Pensionssparande

Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid prövas. Om detta är omöjligt, vilket det i många fall är, ska den enskilde ges bistånd.

6.8.6 Barns inkomster och tillgångar

Om barn har *inkomster* i form av exempelvis barnpension eller inkomst av kapital, som ränta och avkastning, ska de avräknas mot hela familjens försörjningsstödsbehov.

Barns *tillgångar* i form av kapital, fastighet eller dylikt ska inte räknas om de står under överförmyndarens kontroll, om inte överförmyndaren ger sitt samtycke till uttag. Uttag ska i så fall göras för barnets försörjning enligt norm. Hyresdel ska inte räknas.

Barn får ha sparkapital på upp till 15 % av basbeloppet. Syftet är att detta ska kunna användas för större kostnader för barnets räkning som exempelvis cykel, idrottsutrustning eller lägerverksamhet.

6.9 Utgifter

De enda utgifter som ska räknas in i månadsbehovet är de som omfattas av försörjningsstödet. Utgift för exempelvis underhållsstöd till barn, avbetalning på studielån eller andra lån och avbetalningar ska inte inräknas.

Om den av parterna i ett sammanboende som har inkomst är underhållsskyldig för barn sedan tidigare ska fastställt underhållsstöd räknas bort från gemensamt disponibel inkomst innan ekonomisk behovsprövning sker. Eftersom denna person har inkomst kan han inte få underhållsstödet nedsatt eller uppskjutet. Den som saknar inkomst ska däremot ansöka om nedsättning eller uppskov av underhållsstöd.

6.10 Beslut som löper över flera månader

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig över flera månader, exempelvis gällande en omfattande tandvårdsbehandling. Rätten till ekonomiskt bistånd provas månad för månad och när beslut fattas som gäller flera månader måste en omprövningsklausul ingå. Beslutet kan annars inte omprövas under perioden, t.ex. om omständigheterna som beslutet grundar sig på ändras. En sådan ändring skulle innebära att myndigheten ändrar ett för den enskilde gynnande beslut till hans eller hennes nackdel, vilket inte är tillåtet enligt förvaltningslagen (FL 37 §). Följande omprövningsklausul ska läggas till alla beslut som sträcker sig över mer än en månad: ”Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas”.

6.11 Hushållstyper

6.11.1 Sammanboende med hushållsgemenskap

Mellan vuxna som oavsett kön lever under äktenskapsliknande förhållanden gäller hushållsgemenskap som innebär ett ömsesidigt ansvar för alla kostnader i hushållet. En gemensam ansökan och bådas sammanräknade inkomster ska ligga till grund för beräkning av biståndsbehovet. Det innebär t.ex. att om bara den ene har inkomst får han eller hon stå också för sin sammanboendes kostnader så långt inkomsten räcker. Först därefter kan eventuellt kompletterande bistånd beviljas. Om man räknar separat på någon som lever i denna typ av hushållsgemenskap ska halva normen för makar/sammanboende användas och hälften av övriga gemensamma utgifter räknas in i månadsbehovet.

6.11.2 Gifta men ej sammanboende

Gifta makar är enligt lagstiftning försörjningspliktiga gentemot varandra. Försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av försörjningsstöd ska utgå från denna princip om ömsesidig försörjningsplikt. Den gemensamma inkomsten ligger till grund för bedömning av bistånd och hänsyn ska inte tas till fördyrade omkostnader på grund av skilda hushåll. Även under betänketid vid skilsmässa är makar försörjningspliktiga gentemot varandra och gemensamma barn oavsett hur de väljer att bo. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd.

Endast om det är uppenbart olämpligt att makarna har gemensam ekonomi, exempelvis vid en familjevaldssituation, eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av familjen ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer.

Försörjningsplikt kan inte hävdas gentemot den som får försörjningsstöd.

6.11.3 Delad bostad och ungdom med egen inkomst som bor hemma

För personer som delar boende och har viss hushållsgemenskap men ej lever under äktenskapsliknande förhållande ska norm för ensamstående + gemensamma hushållskostnader tillämpas. Normtypen är aktuell för t.ex. kamrater som delar lägenhet, föräldrar som bor hos barn eller ungdomar med egen inkomst som bor kvar hemma. Vid beräkning av kostnaden för gemensamma hushållskostnader är utgångspunkten antalet personer som bor i bostaden. Vid fastställande av hushållsstorlek ska samtliga hushållsmedlemmar inklusive underåriga barn medräknas.

Hushållsgemenskap gäller normalt från den dag sammanflyttning sker. Exempel på situationer när hel hushållsgemenskap gäller redan från första månaden är när ett par väntar barn eller då de sökt och stått i kö för att få bostad tillsammans. Om sammanboendet är oplanerat och osäkert kan undantag från principen om ekonomisk hushållsgemenskap göras upp till 6 månader. Avsteg från principen kan också göras om det ur rehabiliteringssynpunkt eller av andra sociala skäl framstår som viktigt med delad ekonomi.

Hushållsgemenskap gäller till dess parterna flyttar isär. Under vissa förhållanden, se avsnitt om Giftna men ej sammanboende, gäller den även efter parterna flyttat isär.

6.11.4 Gymnasiestuderande ungdom

Föräldrarna har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar i åldern 18 till 21 år som går i skolan i grundutbildning och i de fallen ska den unge räknas in i familjens behov och normen för 15-20-åringar användas. Försörjningsplikten enligt föräldrabalken gäller till dess gymnasiestudierna avslutas eller den unge fyller 21 år och oavsett om den unge har egen bostad eller inte.

Socialtjänsten ska normalt inte vid bistandsprövning ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att gymnasiestuderande ungdom har eget boende. Undantag ska göras endast om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl att se honom eller henne som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska om möjligt föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra till den unges kostnader utredas.

Sociala förmåner som underhållsstöd och barnbidrag eller studiebidrag ska alltid komma den unge till godo. Möjligheten att utse en god man kan beaktas om den unges intressen särskilt behöver bevakas. Om den unge fyllt 16 år kan han eller hon själv ansöka om god man.

6.11.5 Underårig som bildat familj

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underårige själv blir förälder. Föräldrarna har däremot inget försörjningsansvar för sitt barnbarn.

Vid giftermål övertar make försörjningsplikten för underårig eller gymnasiestuderande upp till 21 år. Om maken inte kan fullgöra sin försörjningsplikt, primär försörjningsplikt, har den underåriges föräldrar försörjningsplikt, sekundär försörjningsplikt.

6.11.6 Hushåll med underåriga barn

Föräldrarna ska ta ut full föräldrapenning till dess barnomsorgsplats erbjuds. Fyra veckor får sparas fram till det år föräldrapenningen senast får tas ut enligt Försäkringskassans regler.

Den som har försörjningsstöd i avvaktan plats i förskoleverksamhet är skyldig att ta första anvisning av plats för att ha rätt till fortsatt bistånd. Undantag från denna princip kan göras om barn av psykiska eller medicinska skäl är i behov av särskild typ av förskoleverksamhet eller av senareläggning av inträdet i verksamheten. Behovet ska vara styrkt med läkarintyg.

6.11.7 Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska halva barnbidraget räknas som inkomst och halva normen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgs-avgiften, medicinkostnaden etc.

6.12 Avslagsbeslut och överklagande

Beslut om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är myndighetsutövning. Avslagsbeslut enligt 4 kap. 1 § eller 5 § socialtjänstlagen ska alltid vara skriftliga och motiverade och delges den sökande.

Av beslutet ska följande framgå:

- Vad ansökan avser, dvs. ändamålet
- Hänvisning till § i SoL.
- Eventuell tidsperiod.
- Motivering till avslaget. I de fall det finns flera skäl till avslag ska samtliga avslagsgrunder skrivas in i beslutet och en närmare motivering i det enskilda

fallet ska framgå av texten. Därefter väljs och registreras den tyngst vägande registreringskoden.

- Vilka konsekvenser för eventuella barn som har övervägts och på vilket sätt de har påverkat beslutet.

Besvärshänvisning ska lämnas liksom hjälp med överklagandet om den sökande behöver och begär det.

Ett beslut får överklagas om beslutet kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt.¹² Det innebär att det inte enbart är beslut som går den enskilde emot som kan överklagas och besvärshänvisning ska därför som regel medfölja alla beslut.

6.12.1 Överklagan

Om det inte framkommit nya uppgifter som medför att det överklagade beslutet omprövas och ändras i sin helhet, ska socialtjänsten överlämna överklagandet till förvaltningsrätten utan dröjsmål. I normalfallet bör tiden inte överstiga en vecka. Om överklagan kommer in för sent ska den myndighet som fattat det överklagade beslutet avvisa överklagan. Däremot ska beslutsmyndigheten inte ta ställning till om ett beslut är överklagbart, om den enskilde har rätt att överklaga beslutet, eller ha synpunkter på skrivelsen, som att det exempelvis saknas underskrift, utan i dessa fall överlämna överklagan direkt till förvaltningsrätten.

Överklagade beslut och resultatet av vart och ett av dessa ska registreras i Treserva.

6.13 Återkrav och återsökning av beviljat ekonomiskt bistånd

Rätten till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är det yttersta skyddsnätet i samhällets trygghetssystem. Huvudprincipen är därför att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL beviljas utan återbetalningsplikt för den enskilde. Undantag från denna princip regleras i 107 kap. 5 § socialförsäkringsbalken (SFB) och 9 kap. 1 och 2 §§ SoL.

Återkrav av ekonomiskt bistånd kan endast ske enligt reglerna i socialtjänstlagen och endast mot förmån eller ersättning som den enskilde redan har eller som är beslutad.

6.13.1 Återsökning hos Försäkringskassan

Lagstöd finns i socialförsäkringsbalken (SFB, 107 kap. 5 §). Kommunen kan återsöka bistånd som den enskilde beviljas under den tid Försäkringskassan prövar en periodisk förmån som kan komma att utbetalas retroaktivt. Villkoret är att den enskilde för motsvarande period som Försäkringskassans beslut om ersättning avser fått minst 1 000 kronor till sin och sin familjs försörjning genom ekonomiskt bistånd från kommunen.

¹² FL (2017:900) 41 §

Om Försäkringskassan felaktigt till den enskilde betalar ut retroaktiv ersättning som kommunen har rätt till kan socialtjänsten kräva Försäkringskassan på skadestånd på motsvarande belopp.

Försäkringskassan kan själv ge förskott på sökt pension (SFB 112 kap. 2 §) om det är troligt att förmånen kommer att beviljas men beslut eller uträkning av ersättningen dröjer. Denna möjlighet ska undersökas innan ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen beviljas som förskott på sökt pension.

6.13.2 Formella krav vid återsökning

När det gäller bistånd som kan komma att återsökas hos Försäkringskassan enligt SFB 107 kap. 5 § vid utbetalning av retroaktiv periodisk ersättning finns inga formella krav utom de som följer av förvaltningslagen. Den enskilde ska vara informerad om att utbetalt belopp kommer att återsökas hos Försäkringskassan.

6.13.3 Handläggning av återsökning

Återsökning sker via framställan. När återsökning läggs upp görs en preliminär framställan till Försäkringskassan. När Försäkringskassan fattar beslut om förmånen ska kommunen på Försäkringskassans begäran göra en slutlig framställan om det totala beloppet överstiger 1000 kronor. En begäran om utbetalning per förmån och beslutstillfälle (avseendemånad) måste göras till Försäkringskassan. Följande uppgifter ska framgå:

- Förnamn, efternamn och personnummer för den försäkrade.
- Uppgifter om förmån och period (avseendemånad).
- Totalt belopp av ekonomiskt bistånd som har betalats ut till hushållet för perioden/månaden.
- Det ska även framgå om ytterligare någon begäran om utbetalning, för hela eller delar av samma period, gällande annan förmån har sänts in.
- Uppgifter om nämnden (kontaktperson, tel., adress, pg/bg-nr).
- Nämndens (dvs. ansvarig tjänstemans) underskrift, datum och namnförtydligande.

6.13.4 Återkrav enligt SoL

Det finns två sätt för kommunen att få tillbaka utbetalt bistånd.

1. Överenskommelse med den enskilde om att han eller hon ska betala tillbaka ett förskott på väntad förmån (9 kap. 2 § SoL).

2. Krav till den enskilde om återbetalning av bistånd som han eller hon fått för mycket eller på oriktiga grunder (9 kap. 1 § SoL).

Reglerna kring återkrav och handläggningen kring detta är omfattande och detaljerad och det är viktigt att handläggningsanvisningarna följs noggrant.

Återkrav av ekonomiskt bistånd ska bara göras mot en sannolikt väntad inkomst utom i de fall den enskilde obehörigt fått ekonomiskt bistånd eller fått bistånd med för högt belopp. I det senare fallet ska biståndet alltid återkrävas. När det gäller förskott på förmån enligt 9 kap 2 § SoL finns det inte något krav på att rätten till förmånen eller ersättningen ska vara fastställd vid tidpunkten för utbetalningen av biståndet. Den väntade inkomsten måste antas ge ett överskott efter avdrag för den enskildes löpande levnadsomkostnader om ett återkrav ska vara meningsfullt. Kan det inte bli ett sådant överskott eller finns inte återbetalningsförmåga inom överskådlig tid ska återkrav inte läggas upp. Återkrav får inte göras mot framtida försörjningsstöd.

När det gäller återkrav enligt 9 kap. 2 § SoL (p 1. ovan) finns det två alternativ. Antingen beviljas bistånd enligt 4 kap.1 § SoL som förskott på väntad förmån, dvs. återkrav enligt 9 kap. 2 §, första stycket, SoL eller så beviljas bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning dvs. återkrav enligt 9 kap. 2 §, andra stycket, SoL. Den senare varianten är endast tillämplig för hushåll som har egna inkomster eller tillgångar och därför inte kan anses vara berättigade till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL eller för bistånd till något som är utöver skälig levnadsnivå. När bistånd prövas enligt 4 kap. 2 § SoL måste även prövning med avslag ha gjorts enligt 4 kap.1 § SoL.

Akut utbetalning av matpengar som gjorts av sociala eller medicinska skäl ska inte återkrävas. Om den akuta hjälpen ges på grund av att någon tillfälligtvis är förhindrad att disponera sina inkomster eller tillgångar kan den dock återkrävas. Även akut hjälp till exempelvis en hyresskuld för att undvika avhysning kan återkrävas om hushållet har inkomster över normen.

De formella kraven är absoluta och får inte åsidosättas. Vid en eventuell prövning i förvaltningsrätten innebär åsidosättande av de formella kraven att talan inte kan fullföljas.

Förskott på förmån - återkrav enligt 9 kap. 2 §, första stycket, SoL

Återkrav av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan ske på tre grunder:

1. Bistånd som förskott på förmån eller ersättning.
2. Bistånd till enskild som är indragen i arbetskonflikt.
3. Bistånd till enskild som p.g.a. förhållanden som han/hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster eller tillgångar.

Som förmån eller ersättning räknas förmåner från Försäkringskassan som exempelvis sjukersättning, aktivitetsersättning, livränta, BTP (bostadstillägg för pensionärer), sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning, vårdbidrag och underhållsstöd. Andra ersättningar eller förmåner kan t.ex. vara lön (gäller även statlig lönegaranti vid konkurs), arbetslöshetsersättning, studiestöd.

Återkrav av förmån eller ersättning bygger helt och hållet på överenskommelse mellan kommunen och den enskilde. Om utbetalaren av förmånen eller ersättningen kräver det behövs även fullmakt. Möjligheten att återkräva måste därför undersökas och bedömas från fall till fall. Bistånd av ”rent tillfällig natur”, t.ex. några dagars matpengar, ska inte återkrävas. Det ska preciseras i överenskommelsen mot vilken utbetalning som återkrav enligt 1. och 2. gäller. Däremot finns inget krav att det ska gälla samma tidsperiod.

Situationer som avses under punkten 3. är t.ex. liknande den under bankkonflikten 1990 då enskilda inte kom åt pengar på bankkonton eller om det uppstår felaktigheter i de tekniska system som används vid löneutbetalning eller banktransaktioner.

Handläggning - förskott på förmån eller ersättning

Skriftlig överenskommelse görs med den enskilde om att biståndet ska återbetalas och hur återbetalning ska ske.

Skriftlig fullmakt upprättas vid behov och i de fall utbetalaren av förmånen eller ersättningen begär det. Observera att den enskilde när som helst ensidigt kan säga upp fullmakten. Observera också att det är två beslut som ska fattas, och detta gäller vid varje biståndstillfälle och biståndsmånad:

1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 §. Beslutet ska vara skriftligt och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § första stycket.
 - Sökanden ska informeras om att beslut om återkrav inte kan överklagas. Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalning prövas i förvaltningsrätten på initiativ av kommunen.
 - Varje biståndsbeslut registreras i Treserva.
 - Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den enskilde innan biståndet utbetalas.

Återkrav enligt 9 kap. 2 §, andra stycket, SoL

SoL 4 kap. 2 § kan undantagsvis användas när kommunen ger ekonomiskt hjälp fast rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL inte föreligger. Bistånd enligt 4 kap. 2 § kan villkoras med återbetalning men får bara återkrävas om den beviljats med sådant villkor. Följande situationer kan bli aktuella för återkrav enligt 4 kap. 2 § och 9 kap. 2 § andra stycket:

- Hushåll med realiserbara tillgångar.
- Hushåll med egen försörjning/inkomst över norm.

För att undvika allvarliga sociala konsekvenser kan exempelvis bistånd enligt 4 kap. 2 § med villkor om återbetalning beviljas till hyresskuld där behovet kunnat tillgodoses genom egen inkomst och där återbetalningsförmåga finns.

Handläggning – bistånd enligt 4 kap. 2 § med villkor om återbetalning

Skriftlig överenskommelse ska upprättas med den enskilde. Av överenskommelsen ska det framgå hur och när återbetalning ska ske.

Observera att det är två beslut som ska fattas:

1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 2 §. Beslutet ska vara skriftligt och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
 2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § andra stycket.
- Sökanden ska informeras om att besluten inte kan överklagas genom förvaltningsbesvär.
 - Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalningsplikt prövas i förvaltningsrätten på initiativ av kommunen.
 - Varje biståndsbeslut registreras i Treserva.
 - Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den sökande innan biståndet utbetalas.

Felaktig utbetalning - återkrav enligt 9 kap. 1 §

Återkrav av bistånd enligt 4 kap. 1 § ska göras om någon fått ett felaktigt bistånd genom:

- Oriktiga uppgifter.
- Underlåtenhet att lämna uppgift.
- Eller på annat sätt förorsakat att bistånd beviljats obehörigen eller med för högt belopp.

Kommunen får i dessa fall kräva tillbaka vad som betalats ut för mycket. Kommunen får alltså även kräva tillbaka för högt eller obehörigt bistånd som den enskilde fått också då han eller hon inte haft för avsikt att framkalla en felaktig utbetalning. Detta gäller också då det är kommunen som förorsakat den felaktiga utbetalningen, men där den enskilde borde ha förstått att den var fel. Exempel på det senare kan vara rena felräkningar eller när dubbel utbetalning skett av misstag.

Denna bestämmelse ersätter eller inskränker inte skyldigheten att göra polisanmälan om den enskilde avsiktligt lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Grunden för återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL är alltid att biståndet är utbetalt på felaktig grund. Biståndet behöver således inte vara förskott på förmån eller ersättning eller vara beviljat med villkor om återbetalning.

Handläggning - felaktigt utbetalt bistånd

- Beslut om återkrav fattas efter genomförd återkravsutredning.
- Återkravet läggs upp och sökanden krävs på betalning.

6.13.5 Ersättningstalan

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ kan kommunen med stöd av 9 kap. 3 § socialtjänstlagen väcka talan om ersättning hos förvaltningsrätten. Talan hos förvaltningsrätten måste väckas inom 3 år från det biståndet utbetalades och får inte bifallas av förvaltningsrätten om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller del av den kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller livsföring i övrigt.

Innan talan väcks ska förvaltningen skicka två betalningspåminnelser och den enskildes aktuella ekonomiska situation utredas så långt det är möjligt. Den enskilde ska alltid erbjudas möjlighet att presentera och diskutera sina ekonomiska förhållanden.

Visar genomförd utredning att det är styrkt eller troligt att den enskilde har betalningsförmåga ska talan väckas hos förvaltningsrätten. Visar utredningen att den enskilde för tillfället inte kan betala kan återkravet ligga vilande under en period. Är det troligt att den enskildes betalningsförmåga inte inom 3 år från det biståndet utbetalades förbättras, kan återkravet efterges.

Observera att beslut om ersättningstalan enligt 9 kap. 1 § och 3 § måste fattas av nämnden eller nämndens sociala delegation.

Ansökan ska göras vid den förvaltningsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt och innehålla följande uppgifter:

- Namn, adress och telefon till den nämnd som söker och till handläggaren
- Beslutsdatum
- Den ersättningsskyldiges namn, personnummer, adress och telefonnummer
- Vilken typ av återkrav det är (§ i SoL)
- Belopp
- När biståndet som återkrävs utbetalades

- Utredning som visar att den enskilde har betalningsförmåga
- Yrkande (Arbetsmarknads- och socialnämnden yrkar att förvaltningsrätten ålägger XX att till nämnden återbetala...)

Kopior på ansökningsblanketter eller utredning som visar den enskildes ekonomiska förhållanden när biståndet utbetalades och förvaltningens beslut samt överenskommelse om återbetalning ska bifogas ansökan till förvaltningsrätten. Om den enskilde betalt tillbaka del av återkravet ska det redovisas.

Eventuell förvaltningsrättsdom i kommunens favör utgör underlag för ansökan om utmätning hos Kronofogdemyndigheten.

6.13.6 Kraveftergift

Om det är uppenbart att förhållandena ändrats så att den enskilde inte inom 3 år från det biståndet utbetalades tid kommer att kunna göra återbetalning, får kommunen enligt 9 kap. 4 § SoL helt eller delvis efterge återkrav. Detta beslut går inte att överklaga.

6.14 Anmälan vid misstänkt bidragsbrott

Polisanmälan enligt 6 § bidragsbrottslagen ska ske när det finns anledning att anta att ett brott har begåtts.

Oavsett om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts eller ej ska det belopp den enskilde fått obehörigen eller med för högt belopp återkrävas med tillämpning av bestämmelserna i 9 kap. SoL.

6.15 Ref. litteratur

- Socialstyrelsens Allmänna Råd, Ekonomiskt bistånd, SOSFS 2013:1.
- Socialstyrelsens handbok ”Ekonomiskt bistånd - Stöd för socialtjänsten”, 2013.
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS (SOSFS 2014:5)
- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”, 2015.
- Socialstyrelsens vägledning ”Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd”, 2003
- Socialstyrelsens vägledning ”Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare” 2017.
- Socialstyrelsens vägledning ”Värkningsförebyggande arbete – stöd till socialtjänsten och andra aktörer”, 2008.